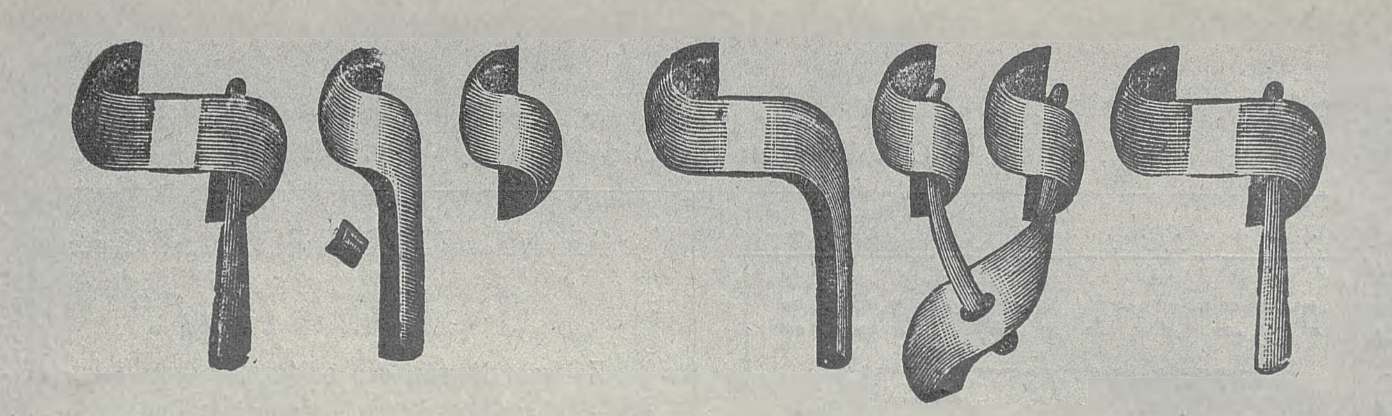

DER JUDE

צייטשריפט פיר אלע יודישע אינטערעסען

ערשיינט יעדע וואָך — פערלאג: חברת „אחיאסף“.

קראקוי, אב תרס״ב. — פיערטער יאהרגאנג. — Krakau, 28 August 1902.

נומר 35

אינהאלט:

IV. Jahrgang. **DER JUDE.** Nr. 35

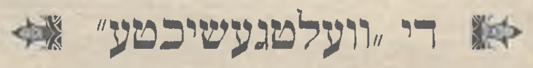
דער פרייז פיר רוססלאנד:
גאנץ יאהרליך —.5 רובל.
האלב יאהרליך —.3 „
פיערטעל יאהרליך 1.50 „
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנידען — 2 רובל
דען 1טען אפריל — 2 „
דע 1טען אויגוסט — 1 „
איינצעלנע נומערן 15 קאפ.— 30 העללער.
ענדערן די אדרעס קאסט 20 קאפ
די אדרעסע פיר רוסלאנד:
Издательство
„Axiacaфъ“, Варшава.

דער יוד

צייטשריפט
פיר אלע יודישע אינטערעסען.
ערשיינט יעדע וואך.
פערלאג: חברת „אחיאסף“.

אבאנאמענטס פרייז יאהרליך:
אסטרייך־אונגארן —.12 קראנען
האלביאהריג —.6 „
פירטעליאהריג —.3 „
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 „
אמעריקא ענגלאנד —.10 שילינג
פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדער קליינע שורה פעטיט 20 העללער ,25 פפעניג, 10 קאפ.
די אדרעסע פיר עסטר.־אונגארן און אנדערע לענדער:
Administration Der Jude,
Krakau, Gertrudy 16.

Krakau, 28 August 1902. נומער 35 קראקוי, אב תרס״ב.

די „וועלטגעשיכטע“

די אנדערע 2 טהייל (3 און 4-טער באנד) איז היינטיגע וואך צושיקט געווארען אלע אבאנענטען, וועלכע האבען איינגעצאהלט פיר אלע 4 טהייל 1 רו״ב מיט 50 קאפ. פארטא.

די אדמיניסטראציאן.

פאלשע דאקטוירים.

ביי אונז אין דייטשלאנד האלט איצט די רעגירונג מלחמה אנטקעגען די פושער אין מעדיצין. די דאזיגע פושער זענען מענשען, וואס האבען ניט שטודירט מעדיצין און פערשטעהען פון איהר גאר ניט. דאס זענען שארלאטאנעס, וואס מאכען זיך א טרויריגען מסחר פון די שמערצען פון די ארימע און נעהמען צו פון זיי די לעצטע פאר גראשען פאר א קאפ קאבעבע מיט לאקריץ. עס פערשטעהט זיך, אז ניט נור זיי היילען זיי ניט, נאר זיי פערדארבען זיי נאך מעהר.

עס זענען אבער דא נאך ערגערע פושער, דאס זענען די פאלשע דאקטוירים פון דער קולטור. זיי געבען פאלשע רפואות פאר די נשמה און פערדארבען די מענשען. דען ווי מען מוז קענען ריכטיג היילען דעם גוף, אזוי מוז מען אויך האבען א ריכטיגע ידיעה, ווען מען וויל היילען דעם כלל איןווירטשאפטליכע און גייסטיגע זאכען, מען מוז, ערשטענס, גוט וויסען די קראנקהייט, פון וואנען זי איז געקומען און ווי ווייט און ווי טיעף זי האלט שוין, און דערנאך מוז מען זוכען די ריכטיגע רפואה, ווי עס זאגט אונז דער שכל און ווי עס ווייזט אונז דער נסיון. די פאלשע דאקטוירים אבער, וואס פערשטעהען ניט און ווילען גאר ניט פערשטעהען פון רפואת הנפש, מישען זיך נור אומעטום אריין, אום צו קריעגען כבוד און צו גילטען פאר גרויסע לייט. איז עס דען דערנאך א וואונדער, אז אנשטאט ריכטיגע רפואות, געבען זיי אונז נור נארישקייטען און שפילכעליך פאר קליינע קינדער.

ביי קיין פאלק זענען ניטא אזוי פיעל קולטור־פושער ווי ביי אונז יודען. ביי אנדערע פעלקער, אז איינער וויל ווערען א פיהרער, מוז ער דאך קענען דאס פאלק און זיין טבע און וויסען, וואס עס פעהלט איהם. ביי אונז איז אלצדינג הפקר, ווער עס וויל ווערען א גרויסער מאן, דארף נור האבען א פוסטען טיטעל און א פולען בייטעל און מוז קענען שען רעדען. און יעדען טאג געפינען זיך אלין נייע „רעטער“ און נייע „העלפער“ יעדער געפינט א נייעם רעצעפט, און דאס פאלק לויפט צו איהם און גיט איהם אב כבוד. פרעגט, אויב איינער פון די דאזיגע נייע „גוטע יודען אין פראק“ האט זיך גאר גענומען די מיהע בעקאנט צו ווערען מיט דעם יודישען פאלק און מיט די תנאים פון זיין לעבען אין רוסלאנד, רומעניען און גאליציען? צו וואס אזעלכע נארישקייטען? אונזערער א רעטער שטעהט אויף אין דער פריה און טראכט זיך אויס א נייע המצאה׳לע, ווי מען קען ראטעווען די ארימע יודען כהרף־עין, ער דערצעהלט די חכמה א פאר פריינד און זיינע קרובים און — מען גרינדעט צו די 999 פעראיינען נאך א טויזענדסטען פעראיין, און די זאך איז פארטיג.

אין די לעצטע פאר יאהר האט מען אפילו אין מערב־אייראפא אויך אנגעהויבען איינצוזעהען, אז די יודען־פראגע איז ניט קיין רעליגיעזע פראגע. מען האט אנגעהויבען איינצוזעהען, אז די צרות פון די יודען אין מזרח ווערען אלין גרעסער. מען האט אנגעהויבען צו פערשטעהן, אז דאס זענען שווערע ווירטשאפטליכע ליידען, וואס מען קען זיי ניט אבשאפען מיט די פאר רובעל צדקה, נאר אז מען מוז זיי פריהער גרינטליך ערפארשען; מען מוז קענען ארגאניזירען און מען מוז וועלען ארבייטען און ניט נור רעדען. אט האט מען געפונען א נייע מאדע: מען רעדט פון ווירטשאפטליכע פראגען און שענע מליצות, מען פוצט זיך אויס מיט א פראק און האנדשוה און ביי א פלאש פון גוטען רהיינוויין דערצעהלט מען פון די יסורים פון די ארימע און מען זידעלט שטארק די רוצחים און די פייניגער פון די יודען. ביי יעדען שריט אבער זעהט מען, אז דאס איז א פושעריי, די קראנקע, ווערען דערמיט ניט געהאלפען, אבער די „העלפער“ ווערען בעריהמט און האבען עולם הזה און עולם הבא צוזאמען.

אונזער גאנצע ווירטשאפטליכע ארבייט איז א מין מאדע געווארען יעדעס יאהר קומט צו דערינגען נאך א נייע זאך. און היינטיגעס יאהר איז די שענסטע מאדע צו רעדען וועגען דעם האנדעל מיט לעבעדיגע סחורה.

אלע יודישע פעראיינען און אלע לאזשען אין דייטשלאנד רעדען דערפון, מען האלט שענע רעדען און מען גרינדעט נייע קאמיטעטען. עס איז א חרפה פאר אלע יודען, אז עס געפינען זיך אזעלכע גזלנים אונטער אונז וואס פערקויפען יודישע טעכטער צום שאנד, אזוי שרייען זיי. אין דער לעצטער אלגעמיינער אסיפה פון די דייטשע רבנים אין פראנקפורט האט מען ווידער געהאלטען שענע דרשות איבער דעמזעלבען ענין און מען האט אנגענומען געוואלטיגע החלטות. ווי איך האב דאס געלייענט, האב איך מיר דערמאהנט, ווי מען פלעגט לאזען אין רוסלאנד אבשפרעכען א עין־הרע א קראנקען קינד. דערמיט אבער האט מען ניט געהיילט דאס קינד פון זיין קראנקהייט, און פון די רב'נישע בעשליסען וועט אויך די פראגע וועגען דעם שענדליכען האנדעל ניט פערענטפערט ווערען.

געוויס איז דאס א גרויסע שאנד פאר דעם כלל ישראל, אז ביי אונז, וואס מיר זענען די ערשטע געווען אין הלכות צניעות, זאלען זיך געפינען אזעלכע שרעקליכע מענשען, וואס האנדלען מיט דעם כבוד און מיט די שמערצען פון זייערע שוועסטער, אבער אלצדינג אין דער וועלט האט א אורזאכע, און וואו עס זענען דא פיעל בייזע פליעגען, דא מוז זיין א זומפ. אוועקצוטרייבען די פליעגען וועט גאר נישט העלפען, ווייל עס וועלען קומען שטענדיג נייע; מע מוז זעהן די זומפ אויסצוריינינגען, וועלען דאן די פליעגען שוין ממילא אויפהערען. די עלענדע סוחרי נפשות פערדיענען אוודאי ניט קיין רחמנות, און עס וואלט זיין גוט, אז די פאליציי וואלט ארומגעהען מיט זיי א ביסיל שטרענגער, אבער איך האב מורא, אז די פאליציי וועט דא אויך ניט קענען פיעל העלפען. די דאזיגע נפשות וועלען שטענדיג געפינען פערבארגענע וועגען, אום זייער טרויעריגען האנדעל ווייטער צו פיהרען. און אז מען וועט איינעם בעשטראפען, וועלען באלד קומען אנדערע אויף זיין ארט. מען דארף זעהן צוצושטאפען דעם געפעהרליכען ברונעם, פון וואנען עס קומט די קראנקהייט, און דער ברונעם, דאס איז די גרויסע נויט פון די יודען אין רוסלאנד און גאליציען. אזוי לאנג ווי עס געהען ארום טויזענדער יודישע מיידליך, וואס פערפינסטערן זייער לעבען אין נויט און קומער און קענען אפילו ניט געפינען קיין ארבייט זיך זאט צו עסען מיט טרוקענעם ברויט, אזוי לאנג דארף מען זיך ניט וואונדערן, ווען די צניעות געהט פערלארען. די נויט פיהרט צו שמוטץ און צו פערדארבענע מדות. געוויס ווערען פיעל פון די אומגליקליכע ארימע מיידליך פערפיהרט און זיי גלויבען טאקי די שווינדלער, אז מען וועט זיי געבען אין ארגענטיניען און אין אמעריקא גוטע שטעלען און זיי וועלען לעבען ווי די פריצטעס. אבער פיעל ווייסען טאקי וואוהין זיי געהען און וואס פון זיי וועט ווערען און זיי געהען נעביך דאך, ווייל די נויטה צווינגט זיי דערצו. איך פעראכט זיי ניט, איך האב נאך אויף זיי א שרעקליך רחמנות. יעדער מענש איז איין קינד פון גאט, ער האט א נאטירליכעס בעדערפעניש פאר א ביסיל גליק, פאר א ביסיל שיין פון דער זון, ער וויל האבען א ביסיל פרייד פון לעבען. ווי אבער זעהט נעביך אויס א ארימע יודישע מיידיל אין רוסלאנד! זי ווערט געבארען אין א נאסען, קאלטען, פינסטערן קעלער, הערט נור קלאגען און וויינען, קרעכצען און טרויערן, און איהר גאנץ לעבען איז א לאנגער זיפץ. אין 10 יאהר עסט זי זיך אפילו ניט אן 10 מאל זאט, איהר יוגענד איז פערשווארצט און די האפנונגען אויף שפעטער זענען זעהר טרויריג און ביטער. מיט 20 יאהר איז זי אויסגעדארט און

פעלעטאן.

א פעקיל מעשיות

אלטע און שפאגיל־נייע, אייגענע און נאכגעמאכטע

פון

א נייעם סארט מחבר.

שבעה נאך א יודינע.

מיט רבי הירש צינארניצע האט זיך געטראפען א מאוסע סבה, — ביי איהם איז די פלונית'טע זיינע, ראשע די קרעמערין, פלוצים קראנק געווארען און אוועקגעשטארבען. עפים א יאהר דרייסיג האט ער מיט איהר אבגעלעבט, געלעבט מיט איהר ווי עס געהערט צו זיין, געהאט קינדער ווי דער סדר איז, און דערנאך האט זי גענומען און געמאכט דעם שטארב. ס'א מעשה!...

רבי הירש האט זי מקבר געווען, אט די ראשען זיינע, און האט זיך געזעצט שבעה, און ישראל דער מלמד, אי א בעקאנטער, אי טאקע א שכן, האט שוין געזעהן, אז עס זאל אלע טאג זיין א מנין, אפילו מנחה ומעריב אויך. די מעשה איז געווען סוף זומער, דאס הייסט אין אלול, עס איז שוין געווען כמעט ווי בין־הזמנים, און ישראל דער מלמד פלעגט פונאנדער לאזען די תלמידים זיינע אביסיל פריהער, כדי ער זאל קומען צו רבי הירשען צו מנחה. אז מען האט געלערנט משניות, האט זיך ישראל אריינגעמישט, און פאר די שבעה־טעג איז ישראל דער מלמד געווארען א נאנצער „כל וָלד" אין שטוב.

אמאל, נאך מעריב, איז ישראל געבליבען זיצען ביי רב הירשען. בכלל, פלעגט דער מלמד ניט אנטלויפען פון שטוב באלד נאך עלינו, ווי דער גאנצער עולם. איהם האט דאס ניט געפאסט, דאך איז ער עפים א איינענער מענש. דאס איז געווען דאנערסטאג קעגען פרייטאג. און ישראל דעם מלמד האט זיך עפים בעזונדערס ניט געוואלט געהן אהיים. גאט זאל אויסהיטען דאנערסטאג ביי נאכט קומען אהיים אהן געלד... האט זיך ישראל צוגעזעצט און איז געווען פארטיג אריינלאזען זיך אין א שמועס מיט רבי הירשען.

רבי הירש איז זיך געזעסען און האט געגעבען א זיפץ, און דערנאך טאקי נאך איינעם.

— אזוי איז דאס, רבי ישראל, — האט געזאגט רבי הירש, עפים גלאט אזוי, אין דער וועלט אריין.

— יא, — האט געענטפערט ישראל, און האט געגעבען נאך א גרעסערען זיפץ — א, א מעשה!

— הם, א שטיקיל ראזסטראיסטווע — זאגט רבי הירש.

— אודאי, אודאי. נו, איז וואס טראכט איהר?

— איך ווייס?

— איהר האט דאך מסתמא עפים אבגעקלעהרט? — פרעגט ישראל.

— מען רעדט נאך גאר ניט.

— היינט וואס דען האט דא דינסטאג געטהון ארעלע פלוט? הערט, רבי הירש, א פלוט איז ער ארעלע; נאר א קאפ האט ער א געמויק'טען.

— ניין, ער איז גלאט אזוי געזעסען, געקומען מנחם־אבל זיין, זי עליה־השלום, איז געווען זיינע עפים א ווייטע קרובה.

— אויב אזוי — ענטפערט ישראל — דארף מען מיט איהם רייד דען; ער איז א בריה גדול, דער ארעלע. יענע וואך האט ער אבגעטהון א שפיציל; אפילו מעשה שקץ, אבער אויסגעפיהרט האט ער די זאך.

— אזוי? וואס? — האט געפרעגט רבי הירש, וועלכען ארעלע האט שוין אנגעהויבען עפים צו אינטערעסירען.

— דאס איז געווען אין א אכסניה נעבען שולהויף. עס זענען זיך צוזאמענגעפאהרעןביידע צדדים, פון צוויי קליינע שטעדטליך. מיט התן־כלה איז ארעלע געווארען פארטיג גיך, נאר מיט די מהותנים איז געווען בלא. דער מדובר איז געווען, אז דער אבי־הכלה זאל געבען ת"ק קערבליך,

פערהוננערט, און זי פערוועלקט ווי א בלום אהן זוי, א ווילדער קול שרייט אין איהר ברוסט: ״אזוי לעבען ווי א הונד וויל זיך ניט, קען איך ניט קריגען דאס ריינע גליק, וויל איך האטש נעהמען דאס אומ־ריינע גליק.״

און ווער האט דאס רעכט, אזא אונגליקליך בעשעפעניש צו פעראכטען?

ניין, ניט זידלען און שרייען, נאר מען דארף זעהן צו בעסערן. מען קען דאס, ווען מען וויל. מען קען ניט די גאנצע יודענפראגע פערענטפערן, אבער מען קען פיעל פון די ארימע מיידליך מאכען פאר גוטע און אנשטענדיגע מיידליך. מען מוז זיי דערציעהען צו ארבייטען, וואס זענען ניט צו שווער און קענען דאך דערנעהרען. מען מוז מאכען פאר ארימע מיידליך האנדווערקער־שולען, זיי צו לערנען פערשידענע ארבייטען. נאר איך וויל דא אויפווייזען בלויז אויף איין ארבייט, וועלכע איך האלט פאר זעהר וויכטיג, דאס איז — אויסבילדען יודישע מיידליך פאר דיענסטען און קעכינס, דאס וואלט זיין אי פאר זיי גוט, אי פאר די יודישע פאמיליעס אין מערב פון אייראפא און אין אמעריקא. עס ווערט תמיד שווערער פאר יודישע פאמיליעס אין דייטשלאנד, אין עסטרייך, צו קריגען א קריסטליכעס דיענסטמיידיל. פיעל זאגען גלייך, זיי געהען ניט צו יודען און ווען זיי טהוען שוין דעם חסד און געהען אין די יודישע פאמיליע, מוז מען זיך פאר זיי שעמען אפילו צו האלטען א יודישע צייטונג און מען מוז זיך פאר זיי בעהאלטען מיט דער יודישקייט. אין אנדערע לענדער איז עס נאך פיעל ערגער. און מיינט ניט, אז זיי האבען עס שווער און שלעכט ביי די יודישע פאמיליעס; ניין, זיי לעבען אנטקעגען די פאבריקמיידליך ווי פריצטעס. זיי קריגען אין דייטשלאנד 10 רובעל א חודש געהאלט און גוט צו עסען און קריגען זייער צימער מיט א ווייכען בעט צו שלאפען און נאך פיעל מתנות דערצו; זיי קענען זיך גאנץ גרינג 100 רובעל א יאהר אבשפארען. אין אמעריקא קריגען זיי 20 30 רובעל א חודש געהאלט. זייער ארבייט איז ניט צו שווער. זיי ארבייטען ניט מעהר ווי 6 · 8 שעה אין טאג און קענען זיך שטענדיג אויסרוהען און זיי האבען נאך צייט פאר זיך אליין צו נייהען און צו שטריקען. אלע צוויי וואכען האבען זיי א גאנצען פרייען טאג און קענען שפאצירען געהן און וויזיטען מאכען. די יודישע פרויען אין דייטשלאנד און אין די אנדערע לענדער וואלטען זיין גליקליך, ווען זיי וואלטען קריגען גוטע יודישע דיענסטמיידליך און מען קען פאר צעהן טויזענד דיענסטמיידליך זעהר גרינג פערשאפען גוטע שטעלען.

אבער די מיידליך מוזען ווערען גוט דערצויגען און גוט אויסגעלערנט צו זייער ארבייט. עס איז א טעות, ווען מען מיינט, אז מען קען פלוצלינג ווערען א קעכין אדער א ווירטשאפטערין. היינט מוז מען אלס גרינדליך אויסלערנען, דערום מוז מען גרינדען אין רוסלאנד און גאליציען הויזהאלטונגס־שולען פאר מיידליך. דארטען מוזען זיי לערנען קאכען, נייהען, שטריקען, פוצען און זיי מוזען קריגען א זין פאר ארדנונג, פאר ריינקייט און שענקייט. זיי מיזען אויסלערנען די שפראך פון לאנד, וואוהין זיי זאלען דערנאך ווערען געשיקט, צו רעדען און צו שרייבען און אביסיל רעכנען. מען מוז אבער די מיידליך ניט נור לערנען אין דער שול, נאר מען מוז זיי די גאנצע צייט, וואס זיי לערנען זיך, האלטען אין דער שול און זיי געבען אלצדינג, וואס זיי דארפען. מען מוז

טאקי במזומן, קלאפ און צעהל קודם התנאים. נאר אז עס איז געקומען צו דער מעשה און דער אבי־הכלה האט דערזעהן, אז דער בחור איז פערקלאפט, און די מזומן איז דאך במחילה אויך ניטא אין גאנצען, האט דער אבי־הכלה אנגעהויבען עפיס אונטערברומען, ריידען וועגען א וועקסעלע. „מיין וועקסיל — טענה'ט ער — איז, פערשטעהט איהר מיך, טייערער וויעדער מזומן; איהר קאנט דאס, רבי אהרן, זאגען דעם מחותן". נאר דער מחותן האט א דרעה געטהון מיט דער נאז, און ארעלע האט געזעהן, אז דער עסק איז שוואך. וואס טהוט ער, ארעלע?... געהט ער אוועק צום רב, יענער זיצט זיך נאך מעריב און טראכט עפיס וועגען איבערבייסען. קומט אריין ארעלע און זאגט: „רבי, דא זענען זיך צוזאמענגעפאהרען צוויי מחותנים ניט הינע; ביי זיי איז היינט תנאים, טאקי דא ניט ווייט. האבען זיי אייך זעהר הארצליך געלאזט בעטען, איהר זאלט זיך מוחל ומטריח זיין, בעשיינען זייער שמחה. נו טראכט זיך דער רב, וואס וועט ער צולעגען. נעמט ער און טהוט אן די שבת'דיגע קאפאטע, און געהט. קומט אריין אין שטוב, אין דער אכסניא, און זאגט: „גוט'ן אווענד, מזל־טוב, מחותנים!" — „נו, מיט מזל זאלט איהר לעבען". הקצור־הדבר, מען רעדט עפיס וועגען א דבר־תורה, אהער אהין, — וואו איז ארעלע, דער שדכן וואו איז? לאז מען עפיס טהון... נאר ניטא איהם, דעם שדכן. זאגט דער רב: „פאר וואס שרייבט מען דערווייל ניט? עס איז א שאד די צייט". עפיס מען קוועטשט זיך... „נו, — זאגט דער רב — דער עסק איז דאך ביי אייך א גע'גמר'טער, איהר האט דאך עפיס געבעטען עולם, — היינט צו וואס דארף מען דעם שדכן? ס'א דאגה, מען וועט אויסקומען אהן איהם. התן, זעטץ זיך שרייבען די תנאים!" מילא בכן, אז דער רב הייסט פאלגט דאך דער חתן, בפרט אז דעם בחור האט דאס הארץ געקלאפט ווי מיט א האמער. דער טאטע פון קינד, דער אבי־הבן, האט זיך עפיס אפילו ווי א קרים געטהון; נאר עס האט ניט געפאסט פאר דעם רב, אהער־אהין, געבראכען זיך, גע־קוועטשט זיך, — די תנאים האט מען אויפגעשריבען, דער רב האט מיט זיין פאטשיילע ביי די צדדים מקבל־קנין געוועזען, און ווי מען האט צובראכען דעם טאפ, איז אריין ארעלע מיט א געשריי: „לחיים, מחותנים, מזל־טוב!" — אט דאס איז ארעלע פלוט!

רבי הירש האט זיך פינאנדערגעלאכט. דאס איז — האט ער געזאגט — א גרויסע שקאצעריי — רופען דעם רב גלאט אזוי, כמעט ווי אויסגעלאכט, הייסט דאס. נאר א בריה'שאפט איז דאס. יא, א בריה איז ער, ארעלע.

און אוועקגעהענדיג פון רבי הירש'ן האט ישראל דער מלמד געטראכט שבת ביי טאג זעהען זיך מיט ארעלע, אריינריידען מיט איהם וועגען רבי הירש'ן, אפשר האט ער עפיס א רעכטס פאר איהם. נאר דאס איז געווען נאר אומזיסט. מארגען, פרייטאג אין דער פריה, איז ארעלע דער שדכן געקומען צום מנין צו רבי הירש'ן מיט דעם טלית ותפילין, געבליבען הערען משניות, און אז דער עולם האט זיך גענומען פונאנדערגעהן, איז ארעלע אלץ נאך געבליבען עפיס דערזאגען שטיקליך פון „חוק לישראל". ישראל דער מלמד האט זיך ניט געאיילט, האט גענומען עפיס א ספר, גלאט אזוי קוקען; נאר ארעלע האט אפנים אויך צייט. ער זוכט א חומש, און פרענט זיך, אזוי ווי ביי דער וועלט: צי איז היינט נצבים־און וילך צוזאמען? ישראל דער מלמד האט פערשטאנען, אז ארעלע וויל עפיס שמועסען מיט רבי הירשען, און וויל טאקע איהם אויסרייכערען, איהם איבערווארטען. אוועקגעהן האט זיך ישראל'ן ניט געוואלט. ערשטענס, איז רבי הירש זיינער א מענש, און ער האט דאך שוין מיט איהם וועגען דעם גערעדט; צווייטענס, — מאלע וואס עס מאכט זיך: אפשר קאן זיין עפיס א בעקאנטע זאך, קאן מען זיך אריינמישען, צוטשעפען זיך, און עפיס פערדינען; עטליכע קערבליך געהען ניט בארוויס, בפרט אז עס געהט צו ימים־טובים. די עטליכע קערבליך, וואס ער חאפט פאר זיינע תקיעות ביי דעם נגיד און מנין, קלעקען דאס קוים־קוים אויף ראש־השנה; און צו סוכות איז שוין אלע מאל טאקע זויערליך. נו, און אז עס וואלטען צופאלען עפיס עטליכע רובעל מן־הצד, וואלט גאר ניט שלעכט געווע... נאר טהו מיט ארעלען! ער איז דאך א ליידיג־געהער, ער האט צייט, קנעלען דארף ער ניט געהן, איהם וועסטו ניט איבערווארטען, מען דארף מיט איהם שמועסען.

— וואס, רבי אהרן — זאגט ישראל אהן קונצען צו ארעלען — מען דארף טראכטען עפיס וועגען רבי הירשען.

— וועגען רבי הירשען? — ענטפערט ארעלע — שוין, דאס איז ביי מיר א פארטיגע זאך, א געמאכטער עסק, גלייך ווי גע'פטר'ט.

נעהמען מיידליך פון 16 יאהר אָן און אין 2 יאהר וועט מען זיי קענען גוט אויסבילדען, אַז זיי וועלען זייער מלאכה גוט פערשטעהן.

דאָס זענען ניט קיינע חלומות, נאָר לעבעדיגע פּראָיעקטען, וואָס מען קען זיי באַלד אויספיהרען, ווען — אונזערע פיהרער און אונזערע העלפער וואָלטען נור וועלען.

מיין פלאַן קען אָבער נור פיהרען צו אַ צוועק ווען ער וועט ווערען ריכטיג אָרגאַניזירט. מען מוז גרינדען קאָמיטעטען אין בערלין, אין ניו־יאָרק און אין אַלע גרויסע יודישע געמיינדען. די דאָזיגע קאָמיטעטען מוזען פערמיטלען די שטעלען און זיי מוזען זיך פערבינדען מיט די שולען אין רוסלאַנד און גאַליציען, כדי צו שיקען יעדעס מיידיל, וואָס האָט געענדיגט די שולע, אויף די הוצאות פון קאָמיטעט אויף די נייע שטעלען. הונדערטע פון מיידליך וואָלט מען געקענט דורך דעם אַרויסראַטעווען פון קערפערליכען און זיטליכען עלענד אָהן מליצות און אָהן געשרייען, ווארום מיידליך וואָס האָבען אַ גוטע ערציעהונג, וואָס זענען געזונד און טויגען צו אַרבייט, וועלען אויך בלייבען מאָראַליש ריין, און מיט דער צייט וואָלט אַזוי ממילא אויך אויפהערען דער מאוס׳ער און שענדליכער האַנדעל מיט לעבעדיגע סחורה גאָר פון זיך אַליין.

קאַרלסרוהע. פּאַביוס שאַך.

דאָס פּראָגראַם

פון דער אַלגעמיינער ציוניסטישער אסיפה אין מינסק.

I. די אסיפה וועט ווערען געעפענט דעם 22־סטען אויגוסט 9 אַ זייגער אין דער פֿ״ה.

II וואַהלען פון ביורא און פערשיעדענע קאָמיסיאָנען.

III. געשעפטסאָרדנונג.

IV. דין־וחשבון פון פּאָסט־ביורא און פינאַנץ־צענטר; צוגאַבען פון די מורשים.

V. אָרגאַניזאַציע: די שקל־צאַהלער; גרופען פון שקל־צאַהלער; פעראיינען; צענטראַל־קאָמיטעטען; אונטער־ראַיאָנען; ראַיאָנען; דאָס פּאָסט־ביורא; אַגיטאַציאָנס־צענטער; פינאַנץ־צענטער; לאַנדסמאַנשאַפט; ראַיאָנע און אַלגעמיינע אסיפות; דער אופן פון די וויבאָרעס; אסיפות פון די מורשים; אסיפות פון די רוסישע דעלעגאַטען אין דער צייט פון קאָנגרעס; די זאַמלונג פון שקלים; פערגרעסערונג פון שקל; געלד־זאַמלונג אויף הוצאות פאַר דעלעגאַטען; סמיעטאַ; „Die Welt“; „מזרחי“; די פראַקציע.

VI. דער יודישער נאַציאָנאַל־פאָנד: דער מעמד פון דער פאָנד־קאָמיסיאָן; די יסודות פון די פאָרגעלעגטע תקנות און בעמערקונגען צו זיי; דער אָרט, וואו זאָל מען צוגרייטען מאַרקען און דער אופן, ווי מען זאָל זיי בעקומען דורך די מורשים און אַנדערע פערטרויענסמענער; די פערברייטונג פון די מאַרקען.

VII. די יודישע קאָלאָניאַל־באַנק: איהר איצטיגער מעמד; די מיטלען צו פער־ברייטען די אַקציעס. דאָס וואַרשעווער ביורא.

VIII. נאַציאָנאַלע ערציהונג און בילדונג (קולטור); די קולטור־קאָמיסיאָנען און זייערע אַרבייט; דער אופן ווי זיי זאָלען שטעהן אין פערבינדונג מיט די פעראיינען; דער אופן ווי עס זאָלען געדעקט ווערען זייערע הוצאות און דער פלאַן פון זייער אַרבייט (פּראָ־

— פון וואנען? ווער איז דאָס? — פרעגט ישראל דער מלמד.

— פון וואנען? טאקע פון אפצוהע. איהר קענט אפצוהע? געהערט דאָס שטעדטיל אפצוהע?

— כּמוּר, צי קען איך אפצוהע! מיין שווינער האט דאך געשטאמט פון אפצוהע. א, איך קען אפצוהע. ווער איז דאָס — אַ אלמנה, א גרושה, אדער גאָר א?...

— א אלמנה, רבי ישראל, א אלמנה. לייזער דעם שוחט האט איהר געהערט אין אפצוהע? איז דאָס זיינע א שווענערין, אַ אלמנה אַ ווייביל. וואָס זאָגט איהר, רבי ישראל, גוט?

— נו, — ענטפערט רבי ישראל — און פערטראַכט זיך א ווילע. — מען קאָן נאָכפרעגען. מען קאן שרייבען צו מיין שווינערס לייט, איך קאָן דאָס דערגעהן. איך וועל זאָגען רבי הירשען...

אָרעלע פלוט האט אפילו באַלד בעמערקט, אַז עס איז ניט גאָר אַזוי פרעהליך, וואָס דער מלמד רוקט זיך דאַ אריין און עסק; נאָר תּיכּף האָט ער זיך בעקלעהרט, אַז איהם לוינט, דאָס דער מלמד זאָל אפילו עפּיס חאפּען ביי דעם געשעפט, נאָר עס זאָל זיך אויספיהרען גרינג.

— אדרבה, אדרבה — זאָגט ארעלע, גיך ריידענדיג, פלוטאוואטע, ווי זיין שטייגער איז — נו, נו, רבי ישראל; טהוט־טהוט אין דעם עסק. עס וועלען אונטערשפּרונגען ימים־נוראים, ימים־טובים, אסיען־צייט, שלעכטע וועטערן — וועט זיין שווער. איצט איז די בעסטע צייט. טהוט־טהוט! א ווייביל, אַ יודינע, אַ יאהר פערציג, אפשר עפּיס מעהר, גוט־גוט, אַ בעל־הבית׳טע, א קרעמערין — אָנגעמאַסטען!

רבי ישראל האָט זיך דורכגערעדט מיט רבי הירשען, און רבי הירש האט איהם געהייסען עפּיס ווי מיט א לשון־בקשה שרייבען קיין אפצוהע, פרעגען ווער׳מעס ווייב איז זי געוועזען. ארעלע פלוט האט געוועהן, אַז ישראל דער מלמד וועט איהם טאַקי שטאַרק צו נוטץ קומען ביי דעם עסק, האט ער איהם אריינגעבראַכט אין תּוך פון דעם גאַנצען ענין און גערעדט נור מיט ר׳ ישראל׳ן, גאַנץ אויסגעמיידט רבי הירשען.

כּך־הוה, אַזוי איז טאַקע געוועזען, און ישראל דער מלמד האָט בעקומען אַ אטקריטקע פון אפצוהע, אַז די אלמנה׳ס מאַן איז טאַקע געוועזען לייזער דעם שוחט׳ס אַ לייבליכער ברודער, איז דאך לכן ניטאָ וואָס צו ריידען וועגען דעם שטאַט: עס פּאַסט זעהר און זעהר פאַר אַזאַ לייטישען יודען ווי רבי הירש.

און ישראל דער מלמד האט טאַקע ניט געשלאָפען אין דערינען. באַלד, ווי מען זאָגט דאָס, אָנגעגאַרטעלט זיינע לענדען, און געאַרבעט ווי עס בעדאַרף צו זיין, כּדי מקרב זיין דעם עסק לידי גמר. צווישען אונז גערעדט, האָט ישראל דער מלמד גאַנץ ווייניג געדאַרפט האָרעווען. רבי הירש האָט אַליין פערשטאַנען, אַז אָהן א בעל־הבית׳טע איז עפּיס ווי ניט גוט, בפרט אַז עס גענעהן אַזעלכע ימים־טובים, וואָס ער איז אין זיי גאָרניט געוועהנט געוואָרען עפּיס צו זיין אָהן א יודינע אין שטוב. אָהן אַ בעל־הבית׳טע אין שטוב איז עפּיס ווי אויסגעריכערט, ניט געזאַלצען קיין אונערקעס, ניט געשטעלט קרויט, ניט איינגעקויפט קאַרטאָפעל, ניט צוגעגרייט קיין האָלץ אויף ווינטער. קורץ, מצדו, פון רבי הירש׳ס וועגען, איז חאָטש שוין, נעהם און פאָהר, און לאָז קומען אָט די יודינע, און זעצען זיך אין זיין ראשעם קי־עמיל, און פיהרען די בעלי־בתי׳שקייט ווי זי עליה־השלום, און לאָז ווערען אַ פאַריאָנדיק אין שטוב, חאָטש לכל־הפּחות צו ראש־השנה.

טאַקע די ערשטע סליחות איז געקומען אָרעלע פלוט, און האָט בעוויזען רבי הירשען א אטקריטקע פון זיינעם אַ שותּף, אויך אַ שדכן. דער שותּף שרייבט וועגען אַסך ענינים, און שרייבט כּפירוש דאָרטען בזה־הלשון: „און די אלמנה מאפצוהע עם האַלמן רבי הירש דמחנם, איז ביום ד׳ דסליחות וועט זי זיין אין קיפּיאַל על יריד, זאָלט איהר קומען עם המדובר ר׳ הירש, ואם מד׳ יצא הדבר וכו׳, וועלען מיר דאָרטען שטעלען חופּה“. רבי הירשען איז דאָס זעהר געפעלען — דאָך פאָהרט ער ניט לכתּהלה, נאָר ער פאָהרט אויפ׳ן יריד, ווי עס מאַכט זיך, יאָ, — יאָ, ניט — ניט, מאַלע ווי עס מאַכט זיך, ניט מיאוס פאַר לייטען.

דאָך, כדי ער זאָל זיין רוהיגער, האָט ער מיט זיך מיטגענומען אויפ׳ן יריד ישראל דעם מלמד אויך. פאָרט איז ישראל עפּיס ווי כּמו א בן־עיר מיט דער יודינע, עפּיס אַ שטיקיל שייכות צו אפצוהע, וועט דער עסק דורכגעהן גרינגער. ישראל דער מלמד האט זיך געוועזען ווי געלאָזט בעטען אפילו, כלומר׳שט ער האט קיין צייט ניט; נאָר אָרעלע פלוט האָט שוין

גראַמען פאַר שולען, הדרים און לעהרער־קורסען, גרינדונג פון ביבלאָטהעקען און קאַטאַלאָגען פאַר זיי, א. ז. וו.).

IX. עקאָנאָמישע ענינים: די בעגרינדונג פון אַריינגעהמען עקאָנאָמישע ענינים אין דאָס ציוניסטישע פּראָגראַם; די ווירקונג פון דעם ציוניסטישען רעיון אויף די עקאָנאָמישע אַרבייט.

X. קאָלאָניזאַציאָן: אונזער שייכות צום אָדעסער קאָמיטעט און צו אַנדער׳ע אַנשטאַלטען און פּערזאָנען, וועלכע פּערלאַנגען שטיצע ביי פּערשיעדענע אונטערנעהמונגען אין ארץ־ישראל; זאַמלונג פון נדבות פאַר׳ן אָדעסער קאָמיטעט א. ז. וו.

XI. אַגיטאַציאָן.

XII. פערשיעדענע ענינים.

XIII. וואַהלען (ווען זיי וועלען זיין נויטהיג).

XIV. שלום פון דער אסיפה.

פאליטישע איבערזיכט

די קרוינונג אין ענגלאַנד.— דער פּאַרלאַמענט.— די ענגלישע קאָלאָניעס.— די גלחישע שולען.— קייזער ווילהעלם אין רעוועל.— ווילהעלם און בייערן.

דער ענגלישער קעניג האָט זיך ענדליך געקרוינט. די קרוינונג איז איצט געפייערט געוואָרען שטילערהייט. די אויסלענדישע פירסטען און פּרינצען זענען ניט געוועזען ביי דעם יום־טוב. אַלצדינג איז געטהון געוואָרען, כדי ניט אַנצושטרענגען דעם קראַנקען קעניג. די געזונדהייט פון קעניג איז איצט פיעל בעסער, אָבער דאָך איז מען אין ענגלאַנד נאָך אַליין ניט איינגערוהיגט פון דעם שרעק, וואָס מען האָט געהאַט דורך זיין קראַנקהייט.

נאָך דער קרוינונג איז אין ענגלאַנד געוואָרען שטיל און רוהיג, ווי געוועהנליך אין די זומערדיגע חדשים. דער פּאַרלאַמענט איז שוין פערמאַכט געוואָרען און אויך די אַסיפות פון די מיניסטאָ־רען פון די ענגלישע קאָלאָניעס האָבען זיך שוין אויסגעלאָזט. וויכטיגע זאַכען האָבען זיי ניט אויפגעטהון, ניט דער פּאַרלאַמענט און ניט די מיניסטאָרען. דער פּאַרלאַמענט האָט געהאַט פאַר זיך וויכטיגע פּראָיעקטען, ווי צו פערבעסערן די לאַגע פון די ערדאַרבייטער אין אירלאַנד, און וועגען דער שולפראַגע אין ענגלאַנד, נאָר די ביידע פּראָיעקטען זענען געבליבען ניט ענטשידען. דערווייל זעהט מען אָבער, אַז די גרויסע מעהרהייט, וואָס דאָס מיניסטעריום האָט געהאַט ביז איצט, הויבט אָן קלענער צו ווערען. אין דער צייט פון דער מלחמה, בעת ביי אַלעמען האָט געברענט דער פערלאַנג צו בערייכערן ענגלאַנד מיט נייע מדינות, האָט דאָס קאָנסערוואַטיווע מיניסטעריום געקאָנט האָבען אַ גרויסע מעהרהייט אין פּאַרלאַמענט און אין פאָלק. איצט אָבער, ווען אין דער צייט פון שלום הויבט מען ווידער אָן זיך צו נעהמען פאַר די איינענע אינערוועניגסטע פראַגען, הויבט זיך שאַרפער אָן אַרויסצוּווייזען דער חילוק אין די דעות און פערלאַנגען צווישען דעם קאָנסערוואַטיווען מיניסטעריום און די ליבעראַלע אידעען פון אַ גרויסען טהייל פון פאָלק.

אין דער אַרבייט צו שטאַרקען דעם צוזאַמענבונד צווישען ענגלאַנד און איהרע קאָלאָניעס האָט דאָס מיניסטעריום איצט דורכגעפיהרט, אַז די קאָלאָניעס דאַרפען מיטהעלפען צו פערגרעסערן דעם

געפיהלט, אַז ישראל דער מלמד איז נויטהיג אין דעם עסק, און האָט געזאָגט, האַלב מיט אַ ברייטקייט, האַלב מיט אַ בקשה־לשון:

— רבי ישראל, רבי ישראל, איהר מוזט פאָהרען, איהר זענט אַ מחויב צו פאָהרען, איהר זענט דאָך, ווערט דאָס אָנגערופען, משני הצדדים. איהר מוזט, איהר מוזט...

און מען איז געקומען אַלע אין קופּאַל, און טאַקע באַלד איז געקומען אין דערזעלבער קרעטשמע, וואו אונזערע לייט זענען פערפאָהרען, אויך די אַפּצוהער, און צו דער נאַכט האָט מען געשטעלט חופּה. ישראל דער מלמד איז טאַקע שטאַרק צו נוטץ געקומען, ער האָט געשריבען די כּתוּבּה, אויך האָט ער מסדר קדושין געוועזען. אַרעלע האָט צונויפגעקליבען דעם מנין, און אַפּצוהער בעלי־עגלות האָבען געהאַט אַ אומזיסטע וועטשערע, און מען האָט געבענטשט אויך מיט אַ מנין.

טאַקע יענע נאַכט איז רבי הירש׳ס נייע ווייב אָוועקגעפאָהרען צוריק קיין אַפּצוהע מאַכען דאָרטען אַ טאַלק מיט איהר קרעמיל און מיט איהר ביסיל חפצים, רבי הירש האָט געבעטען ישראל דעם מלמד, ער זאָל וועהען צורייידען, אַז זי זאָל וואָס גיכער פאָהרען, כדי צו ראש־השנה זאָל זי, די נייע פּלונית׳טע, קומען צו איהם, עס איז אַפילו געוועזען סוף חודש, פינסטערע נעכט, און אַ רעגענדיל האָט זיך ווי צוגעקליבען זיך, נאָר דאָך איז די יונגעצקע, כביכול אַ יודענע פון עטליכע און פופציג — (אויף אַרעלע פּלוט׳ס יאָהרען קאָנט איהר אַלע מאָל אַ צעהנדליג צולייגען—) געלאָזען זיך אין וועג, געפאָהרען, ווי מען זאָגט, אויפ׳ן יצר הרע, קיין אַפּצוהע.

נאָר איהר ווייסט דאָך, אַז ניט ווי עס רעדט זיך, אַזוי טהוט זיך. אין צוויי דריי טעג קען מען אַ קרעמיל אין אַפּצוהע ניט איבערגעבען, עס איז פאַרהאַן עטליכע רובעל חובות, און דאָ געהט ראש־השנה, און מעשה־קרעמיל מיט חובות קריגען קיינעם אין קאָפּ ניט. די יודענע לויפט נעביך אום אַהער־אַהין, נאָר — אַ נעכטיגער טאָג! צו ראש־השנה קען זי בשום אופן ניט פאַרטיג ווערען. אָהן כוחות איז זי נעביך געבליבען, בפרט עס איז ענמת־נפש מיט האַרצוועהטאָג, און צוגעקיהלט האָט זי זיך אַביסיל נאָך פון וועג, וואָרים דאָס רעגענדיל דאָס קליינס האָט זיך אין וועג מישב געוועזען און געוואָרען אַ גרויסער, און האָט אונזער כלה במחילה געמאַכט פיטק־נאָס.

מילא בקיצור — גאָר נישט. ראש־השנה איז דאָך ראש־השנה, און אונזער יודענע איז זיך געגאַנגען אין שול, געשטאַנען דאָס לעצטע מאָל אויף איהר אָרט, נאָר, צווישען אונז גערעדט, מעהר געזעסען ווי געשטאַנען; עס שטעכט עפּיס, ניט פאַר אייך געדאַכט, אין זייט, עס זענען שווער אַלע אבריםּ, און זי האָט זיך קיין אָרט ניט; קוים־קוים שטעהט זי אום די תפלות, און איהר דרעהט עפּיס אין דרייען. קורץ, עס איז ניט גוט... דעם צווייטען טאָג נאָך די תקיעות איז דער יודינע אויף אַ אמת ניט גוט געוואָרען, און מען האָט זי אָוועקגעפיהרט צו איהר אַהיים, און אַבֿרמיל דער רופא איז געקומען צוריק אין שול ערשט נאָך דער שטילער שמונה־עשרה, דער מוסף׳דיגער, און ניט געזונד, און ניט געזונד, איהר איז נעביך מלאָשנע, שווער, ניסט זיך מיט קאַלטען וואַסער, עס טריקענען די ליפּען, זעהר ניט גוט!...

פאַר נעילה האָט עטע אַבֿרמיל דעם רופא׳ס ווייב דערצעהלט אין שול, אַז היינט איז ביי דער קראַנקער דער דופק עפּיס אַבֿרמ׳לען ניט גאָר געפעלען, — און חול־המועד־סוכות איז געוועזען די לויה...

נאָך שבת בראשית האָט ישראל דער מלמד אָבגעשיקט מיט אַ שיקסע אַ אַטקריטקע פון אַפּצוהע רבי הירשען, אַז אונזער רבי הירש האָט זיך נעביך ווידער געזעצט שבעה. ישראל דער מלמד איז געקומען צו מנחה, און האָט געוועהן קלויבען אַ מנין, האָטש די ערשטע דריי טעג. אַפּנים, איהם זענען שטאַרק געפעלען די עטליכע רובעל פון די שדכנות־געלד. נאָך סוכּות, אין אַסיען, זענען מענשען פערנומען, און קלויבען אַ מנין, בפרט צו מנחה, איז אָנגעקומען ניט גאָר גרינג; מיט צרות פלעגט מען דאַרפען אַריינשלעפּען אַ יודען צו מנחה.

אַמאָל נעהמט אַ יוד און גיט אַ פרעג רבי הירשען:

— נאָך וועמען זיצט איהר דאָס שבעה?

— נאָך וועמען? — ענטפערט רבי הירש — איך ווייס? נאָך... נאָך אַ אַפּצוהער יודינע...

„גוט מאָרגען!"

ענגלישען פלאט. יעדע פון די ענגלישע קאלאניעס דארף יעהרליך צאהלען א געוויסע סומע אויף אויסצוהאלטען ענגלישע שיפען. אזוי למשל דארף אויסטראליען צאהלען 200 טויזענד פונט, קאפלאנד 50 טויזענד, נאטאל 35 טויזענד א. ז. וו.

די וויכטיגערע פונקטען, וואס זענען פארגעלעגט געווארען פאר דעם צוזאמענבונד צווישען די קאלאניעס, זענען אבער דורכגעפאלען, און דערמיט האט טשעמבערלען און זיין פאליטיק געקראגען ניט קיין קליינעם קלאפ.

אין פראנקרייך געדויערט נאך אלץ די מלחמה צווישען דער רעגירונג און די קלויסטערשע שולען. גרויסע אונרוהען, ווי מען האט פריהער גערעכענט, זענען ניט ענטשטאנען. אונרוהיגער האלט זיך נור די פראווינץ ברעטאין, וואס איז פון לאנג אן בעקאנט פאר א פינסטער נעסט פון פאנאטיזם. דארטען זענען אין איינינע ערטער די פויערים ארויסגעטרעטען געגען די פאליציי און סאלדאטען. די פויערים זענען אונטערגעהעצט געווארען פון די גלחים און זייערע פריינד, אז די רעגירונג רודפ׳ט די אמונה. ניט גרינג איז געוועזן צו בערוהיגען דאס פאלק און צו ווייזען איהם, אז די רעגירונג איז ניט געגען די אמונה, נאר אז זי איז בלויז געגען די מאכט פון די גלחים, וועלכע פלאנצען איין אין זייערע שילער א שנאה צו דער רעפובליק און דער פאליטישער פרייהייט. די רעגירונג וויל ניט אנדערש דורכפיהרען, אז די גלחים זאלען זיך האלטען ווייט פון פאליטיק; זאלען זיי, ווען זיי ווילען לערנען דעם פאלק זייער אמונה, זאלען זיי מאכען צדקה-חברות מיט שפיטעלער און פריוטען, נאר די פאליטישע ערציהונג פון פאלק טארען זיי ניט ריהרען. די ערציהונג פון פאלק דארף געהערען דער רעגירונג. וועלכע האט דאס רעכט צו פיהרען איהר השגחה איבער אלץ, וואס עס ווערט געטהון אין דער מלוכה.

די איצטיגע פאליטיק פון דער פראנצויזישער רעגירונג איז נור דער ערשטער שריט, וואס ווערט געמאכט אין גאנצען אבצוטהיילען די אמונה פון דער מלוכה. דאס איז א פאדערונג, וואס ווערט שוין פון לאנג אן געשטעלט פון די פריידענקער אין אייראפא. די רעגירונג דארף ניט האבען צו טהון מיט דער אמונה. וועגען דער אמונה דארפען זארגען נור די אנהענגער פון יעדער אמונה בעזונדער. די רעגירונג גיט קיין געלד ניט אויף אויסהאלטען קירכען און קלויסטערס, זי צאהלט קיין געהאלט ניט די גלחים, און דער רעגירונג דארף זיין גאנץ גלייך, צי די אמונה ווערט שטארקער אדער שוואכער, צי עס ווערט שטארקער די קאטוילישע אדער איין אנדער אמונה אין לאנד. דאס זענען נור פריוואטע זאכען, אין וועלכע די רעגיערונג טאר זיך ניט אריינמישען. זאל זיך יעדער גלויבען ווי ער וויל און לעבען ווי ער וויל.

עס פערשטעהט זיך, אז די הערשענדע אמונות, וואס ווערען ביז איצט אומעטום אזוי שטארק געשטיצט פון די רעגירונגען, קענען דורך דעם זעהר אבגעשוואכט ווערען, און די גייסטליכע פון אלע פעלקער זענען דעריבער די גרעסטע שונאים פון אזוינע אידעען.

די אויסערע פאליטיק פון אייראפא דרעהט זיך ווי שטענדיג ארום די פראגען וועגען דער פריינדשאפט צווישען איין מלוכה און דער אנדערער. א וויכטיגע ראליע שפילט אין דעם דאס שייכות צווישען דייטשלאנד און רוסלאנד. דער דייטשער קייזער האלט זיך אין זיין פאליטיק צו רוסלאנד אן ביסמארקס שטייגער, צו לעבען אין שלום מיט זיין סלאווישען שכן. א נייעם בעווייז פון שלום האט איצט געגעבען דער קייזער ווילהעלם אין זיין וויזיט אין רוסלאנד. ווילהעלם איז געוועזן אויף די מאנעווערס פון די רוסישע קריעגסשיפען אין רעוועל. ביי די מאנעווערס, וואו עס זענען צוזאמענגעקומען דער קייזער פון רוסלאנד מיט דעם קייזער פון דייטשלאנד, זענען בעהאנדעלט געווארען פיעל וויכטיגע פאליטישע פראגען, וועלכע האבען געוויס אין פיעל ענינים קלארער געמאכט דאס שייכות צווישען די ביידע גרויסע פעלקער.

דער קייזער ווילהעלם האט תמיד ליעב צו לאזען פון זיך רעדען, ער איז ניט דער קייזער, וואס שטעהט העכער איבער אלע פארטייען. ווי עס ווערט פערלאנגט, נאר ביי יעדער וויכטיגער געלעגענהייט טרעט ער ארויס און זאגט ארויס שארף און קלאר זיין מיינונג. אזא פאל איז איצט געוועזן ביי זיין קומען אהיים פון דעם רוסישען וויזיט. די מעשה איז אזוי געוועזן.

אין בייערן איז ארויס א סכסוך צווישען דעם מיניסטער פון פאלקסבילדונג און די פראפעסארען פון וויורצבורגער אוניווערזיטעט. די פראפעסארען האבען זיך געפיהלט בעליידיגט פון מיניסטער און האבען זיך אלע אבגעזאגט פון זייערע שטעלען. די פראפעסארען פון אנדערע בייערשע אוניווערזיטעטען האבען אנגענומען דעם צד פון זייערע חברים אין וויורצבורג און האבען זיך אויך אבגעזאגט פון זייערע שטעלען. דורך דעם איז דער מיניסטער גענויטהיגט געווען אבצוטרעטען. דער פרינץ רעגענט פון בייערן האט אויף זיין ארט אוועקגעזעצט איין אנדער מיניסטער, וואס געהערט צו דער ליבעראלער פארטיי. נאר דער גרעסטער טהייל פון בייערשען פארלאמענט בעשטעהט פון קאטויליקען, וועלכע זענען געווען פאר דעם אלטען מיניסטער, און דעם נייעם מיניסטער צו להכעיס האבען זיי ניט בעשטעטיגט די הוצאות פון 100,000 מארק, וואס דער נייער מיניסטער האט פערלאנגט אויף קונסט־זאכען.

ווי דער קייזער ווילהעלם האט זיך דערפון דערוואוסט, האט ער געשיקט דעם פרינצען א דעפעש, אין וועלכער ער פראטעסטירט „געגען די נידריגקייט פון בייערשען פאלאמענט" און שלאגט פאר פון זיין אייגענע קאסע די 100,000 מארק.

דער פרינץ האט זיך פון דער מתנה אבגעזאגט, ווייל „איין איידעלער בייערשער נדיב האט שוין פריהער געגעבען דאס נויטהיגע געלד". גאנץ בייערן אבער איז שטארק אויפגעבראכט, וואס דער דייטשער קייזער האט זיך אריינגעמישט אין א ענין, וואס געהט אן נור בייערן אליין, נאך מעהר איז מען אויפגעבראכט אויף די שארפע ווערטער, מיט וועלכע דער קייזער, וואס דארף שטעהן העכער איבער אלע פארטייען, זידעלט די קאטוילישע דעפוטאטען פון בייערשען פארלאמענט.

די פרייסישע צייטונגען פערענטפערן דעם קייזער, אז ער האט די דעפעשע געשיקט ניט אלס קייזער, נאר אלס פריוואטמענש, וועלכער האט אויך דאס רעכט ווי יעדער אנדער מענש ארויסצוזאגען זיין מיינונג איבער א פראגע, וואס איז איהם טייער. י. ל.

פון יודישען לעבען אין בערן.

I.

א יודיש שפריכווארט זאגט „א גאסט קומט אויף א ווייל און קוקט אויף א מייל". דער זינן פון דעם דאזיגען שפריכווארט איז אפשר דער: דער היימישער, וועלכער איז אפט אויסגעמישט אין אלע „בעוועגונגען" און אויך „מחלוקת׳ן", איז ניט אים שטאנד צו זיין אונ־

פארטייאיש; פיהלט זיך תמיד צונעצויגען צו דער אדער יענער פארטיי, צו דער אדער יענער סעקטע און אזוי מיט א כיוון אדער אהן" כיוון שעצט ער איינס צו הויך, דאס אנדערע צו נידריג, בעת דער פרעמדער, דער „גאסט" קוקט אויף אלעס מיט גלייכע אויגען, ער שטודירט דעם ענין ווי אזוי ער איז און זוכט ניט דוקא דאס, וואס איהם ווילט זיך.

אין בערן האב איך גאנצע צוויי יאהר שטודירט, בין געוועזען „אויסגעקאכט" אין אלע דארטיגע פעראיינען. איינס האט מיך צוגעצויגען, דאס אנדערע האט מיך אבגעשטויסען, און סוף כל סוף האב איך ניט געוואוסט וואו איך בין און וואס איך בין. דאס איז כלל קיין וואונדער ניט. מען ווערט געשליידערט פון איין קראפט צו דער אנדערער, פון איין אידעאל צום אנדערען, אזוי אז מען ווייסט ניט „וואו מען איז אין דער וועלט", און דער קאן זיך גליקליך שעצען, וואס געהט ארויס גאנץ פון אזא אידעען־מלחמה; זעהר אפט ווערט מען אבער גייסטיג צובראכען אזוי אז עס בלייבט פון דעם מענשען, וועלכער ווערט שטארק אנגעצויגען פון פערשידענע זייטען א גאר ניט... א מין בריאה וואס איז קיין בריאה ניט; ניט אהין ניט אהער..

מיט געוואלט האב איך זיך ארויסגעריסען פון דעם זירענדיגען לעבענסקעסיל — און נאך א היבשע שטיק צייט בין איך אהין ווידער געקומען, אבער שוין ניט אלס „היימישער" נאר אלס „גאסט", און ערשט איצט אין משך פון נור קיים 5 טאג איז מיר מעגליך געווען דאס לעבען דארט, דאס יודישע לעבען מיין איך, מיט רוהיגע אויגען און קאלטען קאפ צו בעטראכטען. אט דיזע בעטראכטונגען וויל איך דא איבערגעבען.

דאס יודישע לעבען אין בערן! ווי משונה־דיג וועט דאס קלינגען פאר איינעם, וואס איז נור בעקאנט מיט דער בערנער „יודישער געמיינדע", וועלכע ווי כמעט יעדע אנדערע שווייצערש יודישע געמיינדע האט איבערהויפט קיין שום לעבען ניט אין זיך. און דאך קאן מען רעדען פון א יודישען, „ריין יודיש־נאציאנאלען לעבען" אין בערן.

לויט דער לעצטער סטאטיסטיק צעהלט בערן (די הויפטשטאדט פון דער שווייץ) איבער 66 טויזענד איינוואהנער (שוין מיט די פרעמדע), צווישען זיי ביז 600 יודישע נפשות. די „יודישע געמיינדע" צעהלט ביז 70 צאהלענדע מיטגליעדער (אלזא 70 יודישע פאמיליען). דאס זענען אלע בעמיטעלטע, טהייל רייכע און טהייל זעהר רייכע פאמיליען, אויסער איין ליקער־פאבריקאנטען זענען זיי אלע אדער סוחרים, וואס האנדלען מיט געטריידע, מיט פיה, אדער אזעלכע וואס האלטען גרעסערע און זעהר גרויסע פערשידענע מאגאזינען. די גרעסטע מאגאזינען אין בערן געהערען צו יודען, און די נעמען פון די דאזיגע יודען וועט איהר געפינען כמעט אין אלע שווייצערישע שטעדט, אין די גרעסטע שטאדט פון עלזאס־לאטהרינגען און אויך ווייטער. „נעברידער לאב, בראנן און קנאפף",— אט דאס זענען די פירמען, וועלכע האבען שוין פיעל אנטיסעמיטישעס בלוט הייס געמאכט. דער שווינדעלש־סוחרישער יסוד „וואלוועל נאר אויף כפרות" הערשט אין אלע יענע מאגאזינען. אלעס ווערט שפאט־בילינ פערקויפט, אויף דעם אופן ווערט דער קויפער צוגעצויגען, וועלכער איבערצייגט זיך אבער באלד אז דאס געקויפטע איז גאר ניט ווערטה. די יודישע מיידליך און אויך ניט יודישע, וועלכע זענען דארט אנגעשטעלט, ווערען שרעקליך עקספלאטירט.

די יודישע געלד־באראנען אין בערן ווי אויך אומעטום האבען מיט דעם יודישען לעבען כלל וכלל ניט צו טהון. אין קיין יודישער חברה געפינט איהר ניט זייערע נעמען, דער געלד־זאק איז זייער אידעאל, זייער גאט. די שווייצער קענען נור די דאזיגע יודען און דעריבער הייסט עס אויך אין דער שווייץ, אז „דער יוד איז א שאכער־מאכער, א פוילער, וויל ניט ארבייטען, א בלוט־זויגער א.ז.וו." דערצעהלט מען דעם רוהיגען, קאלטען שווייצער, ווי אזוי עס לעבען אונזערע ברידער אין רומעניען, אין וואס פאר א עלענד זיי געפינען זיך אין רוסלאנד און אין גאליציען, אז דארט איז דאס אייגענטליכע „יודענפאלק", הערט ער אייך אוים געלאסען און ענדיגט מיט דעם, אז געברידער לאב, קנאפף, נאפטאלי, בראנן א.ד.ג. זענען יודען! דער פשוט'ער פערשטאנד, איז ניט בכוח פון זיין מוח אוועקצווישען יענעם שעדליכען און אויך נארישען געדאנקען, אז ניט דאס וואס ער זעהט, איז דאס יודענטהום, אז דער גרויס־שווינדעל ווערט אויך פון ניט־יודען געטריעבען. ווען אבער דער שווייצערישער אנטיסעמיטיזם ווייזט זיך ניט ארויס שטארק אין לעבען, איז עס נור דערפאר, ווייל עס פעהלען דא עטליכע צעהנדליג טויזענד יענע ארימע יודישע בעטלער, ארבייטער און אויך בעלי־מלאכות, צו וועלכע מען קאן אויסלאזען דאס פערביטערטע הארץ.

די יודען אין בערן פיהלען, אז זייערע „ברידער" די שווייצער האבען זיי ניט בעזונדערס ליעב און זיי לעבען זיך בעזונדער. די אבגעזונדערטקייט פון די יודען ווארפט זיך פשוט אין די אויגען. די יודען האבען זיך זייערע אייגענע פעראיינען ווי די „אוניאן" און אנדערע, נאר דאס זענען אליך פעראיינען אויף צו פערברענגען צוואמען. איין פעראיין בעשטעהט אוים לויטער יונגע לייט, דער אנדערער אוים לויטער „פראנצויזיש־שפרעכענדע". דער צוועק פון אזוינע פעראיינען איז דאס רוב פון צייט צו צייט זיך צונויפקומען — און צו טאנצען!

די סינאגאגע אין בערן איז ניט בעזונדערס שען... א גאנץ איינפאכעס הויז, וועלכעס שטעהט זעהר אפט פוסט. א מנין צונויפשלעפען אין א וואכענטאג ווען איינער האט יאהר־צייט, איז כמעט פון די אונמעגליכע זאכען. אויך שבת איז עס ניט איבערפילט, דערפאר אבער טראגט דער „שמש" א מין 2־שפיציגען הוט, אזוי אז א פשוט'ער יוד מוז זיך פאר איהם דערשרעקען. ביי דער סינאגאגע געפינט זיך אויך א מין „יודישע" קינדער־שולע. דאס הארץ בלוטעט, ווען מען זעהט, ווי עס שטעהט אין אזא רייכער געמיינדע די „יודישע ערציהונג". דער לעהרער איז אויך דער חזן, דער מוהל און אויב נויטהיג, אויך דער רב. ווי ער האט מיר אליין דערצעהלט, לערנען זיך דארט די קינדער, יונגליך און מיידליך, פון 7־טען ביז 13־יאהר און לערנען זיך קוים "אוים עברי. פון העברעאיש פערשטעהען איז ניט די רעדע, „חומש" ווערט אין דייטשער איבערזעטצונג געלערענט. און אויך אזא קנאפע יודישע ערציהונג „געניסען" נור זעהר, זעהר וועניג קינדער. איצט לערנען זיך דארט נור 19 קינדער! (צווישען זיי 6 מיידליך). אין דער לעצטער צייט - דערצעהלט מיר דער „רעליגיאנס־לעהרער"— האט ער אויך איינגעפיהרט א „ביסעלע" דקדוק. ער האט געפרופט ערקלערען, וואס הייסט א „דגש חזק" א „דגש קל", נאר „אלעס אומזאנסט. צו הויזע ווירד יא דאס אלעס ניעמאלס ווידערהאלט", ענדיגט ער.

אויף אויסצוהאלטען די קינדערשולע, די סינאגאגע, די בעאמטען פון דער געמיינדע און די קאסע פאר ארימע לייט ווערט יעדעס

יאהר אויסגעגעבען 9 ביז 10 פוזענד פראנק. (איין פראנק איז 40 קאפיקעס). ווי איהר זעהט עקסעסטירט אויך דא א קאסע פאר ארימע. אין גאנצען זענען דא פארהאן בס״ה 2 פאמיליען, וועלכע נעהמען אמאל שטיצונג. פון וועמענ׳ס וועגען איז זשע די קאסע? געגרינדעט איז זי אייגענטליך פאר רוסישע און גאליציישע יודען, וועלכע קומען אהער. פון דער קאסע גיט מען זיי געלד אויף צו פאהרען ווייטער, דען איהר מוזט וויסען, די מערב־אייראפעאישע יודען האבען א וויי־ך הארץ. זיי קענען ניט צוזעהען די „ארימע ברידער״ פון די מזרח לענדער און זיי פיהלען זיך גליקליך, ווען מען זעהט זיי ניט... די קאסע פאר די ארימע האט יעהרליכע הוצאות פון 12 ביז 15 הונדערט פראנק. דאס געלד פאר די קאסע ווערט צונויפגעמאכט פון נדבות און אויך פון 15 % פון די געמיינדע־געלדער.—

אויסער די דאזיגע „ארמענ־קאסע״ עקסעסטירען נאך איין פרויען און איין מענער „קראנקען־קאסע״. עס איז שווער צו זאגען, אז די־זע קראנקען קאסעס זענען נויטהיג ביי אזא רייכער געמיינדע. שעדליך זענען זיי אבער געוויס ניט. מען מוז אבער ביי די גרינדונגען פון אזעלכע קאסעס דא אין בערן נור זעהען דעם חשק נאכצומאכען אלץ, וואס „יענע״ מאכען, און אויך דעם פערלאנג אין אלע זאכען זיך „אבצוזונדערען״. אונז ציוניסטען ווארפט מען אפט פאר, אז מיר ווילען זיך פון דער „קולטורעלער וועלט״ אבזונדערען. דאס איז אבער ניט אמת. אונזער אבזונדערן־זיך בעשטעהט נור אין א זעלבסט ערציהונג און אין דעם נעזונדען פערלאנגען, נאציאנאל נאך אונזער׳ן שטיינער זיך אויסצולעבען. וואלטען מיר האטש בעמערקט נור א סימן פון נאציאנאלער אבזונדערונג ביי די שווייצער יודען, וואלט אונז דאס נור געפרעהט. פון נאציאנאל פיהלען אדער דענקען קאן אבער דא די רערע ניט זיין, אויסער אין דער לעצטער צייט ביי נור זעהר וועניגע א דאנק דעם ציוניזם.

איך קאן אויך ניט זאגען, אז דער בערנער יוד איז א אסימי־לאנט, ווי אזוי מען פערשטעהט עס אין דייטשלאנד למשל. דאס אסימילאציאנס־אידעאל קאן דא ניט עקסעסטירען, ווייל דער בערנער (ווי איבערדויפט דער שווייצער) יוד איז שוין אסימילירט. ער פיהלט זיך אלס שווייצערבירגער דורך און דורך, ער האט אויך אלע בירגער־ליכע און פאליטישע רעכטע, ניט נור אויפ׳ן פאפיער, נאר אויך אין ווירקליכען לעבען. ער האט ניט וואס נאך צו ווינשען. און דאך פעהלט איהם עפיס! ער איז שווייצער בירגער „דורך און דורך״, דאס ווייסט ער, דאס פיהלט ער, דאס ווייסט אויך די איבריגע בעפעלקע־רונג — נאר דאך צוזאמען פערוואקסען מיט דער בעפעלקערונג איז ער ניט. וועט דער שווייצער־יוד עפיס א פערברעכען בענעהען, וועט מען תיכף אנווייזען מיט די פינגער אויף איהם: דער „יוד״. עס זענען פארהאן געוויסע רעסטאראנען, וואו עס פערקעהרען כמעט נור יודען אליין. עפיס ניט־ווילענדיג איז דאך דער „יוד״ אבגעזונדערט פון אלע איבריגע. איז דאס ניט א ראיה, אז אומעטום איז דער יוד דאך א פרעמדער?

אויסער דער געמיינדע זענען נאך פארהאן ביז 10 יודישע פאמיליען זעהר רייכע, וועלכע ווילען מיט דער געמיינדע כלל ניט האבען צו טהון. זיי ווילען אויף אזא וועג זיך אין גאנצען אברייסען פון יודענטהום.

דערפאר זענען פארהאן עטליכע יודישע פאמיליען און יונגע־לייט, צוזאמען 50—60 נפשות, וועלכע וואלטען אפשר זיך געוואלט מיט דער געמיינדע פעראייניגען, נאר וועלכע האבען אבער א גאנ׳ץ אנדערען געשיכטליכען וועג דורכגעמאכט און וועלכע קענען זיך ניט איצט פעראייניגען מיט די שווייצערישע יודען. דאס זענען גאליציאנער יודען, וועלכע האבען זיך בעזעצט אין בערן ערשט מיט עטליכע יאהר צוריק.

די דאזינע „גאליציאנער״ פיהרען א לעבען פאר זיך. פון די היימישע יודען ווערען זיי בעטראכטעט אלס פרעמדע און ווי אלע „פאליאקען״ אלס שנארער, מיט וועלכע עס פאסט ניט צו פערקעהרען. אזעלכע מיינונג ווערט אויך פון די היימישע „ציוניסטען״ געטהיילט. נאטירליך! דאס האט גאר ניט אנדע־ש געקענט זיין. דער וואס ווערט פון היינט אויף מארגען א ציוניסט, דער וואס ווערט א ציוניסט דורך א צו־פעליגער רעדע —; ער בלייבט אייגענטליך דער פריהערדיגער אסי־מילירטער יוד מיט אלע זיינע מעלות און חסרונות.

די גאליציאנער לעבען פון הויזירען אדער „פערלען״, ווי עס הייסט אויף אמעריקא־לשון. די גאליציאנער קאלאניע טהיילט זיך אין צוויי טהיילען. יעדער טהייל האט זיך זיין „פרינציפאל״, וועלכער פיהרט אין גרויסען דאס הויזירער־געשעפט, די איבריגע, געוועהנליך יונגע מענער, פאהרען ארום פון שטאדט צו שטאדט זוכען קונים. מען זאגט, אז דאס גאנצע געשעפט איז ניט א רעעלעס און דערפאר ליעבען די היימישע יודען ניט די „פאליאקען״. ס׳איז מעגליך. אט דאס איז דאך טאקי אונזער צרה: אז יודען, וועלכע ווערען פערוואלגערט אפילו אין דער „פרייער״ שווייץ, קענען זיך ניט ארויסרייסען פון זייער שמו־ץ און קענען זיך ניט אויפהויבען צו א העכערען און שענערען לעבען.

ווען די גאליציאנער לעבען זיך אויך בעזונדער, האבען זיי דאך קיין בעזונדערע יודישע ערציהונג פאר זייערע קינדער ניט איינגעפיהרט. דאס קען קומען דערפאר, ווייל עס זענען וועניג קינדער פארהאן צו מאכען פאר זיי א אייגענע שולע אדער א חדר. אי דאס יודישע איז אבער זיי טהייערער, זעהען מיר דערפון, וואס זיי זוכען פאר זייערע קינדער יודישע סטודענטען אלס פריוואט־לעהרער, וועלכע קענען העבראאיש. בכלל קען מען זאגען, אז די גאליציאנער קאלאניע ניט רייך, ניט ארים.

ווי אזוי שטעהט עס מיט׳ן ציוניזם אין דער בערנער קהלה? מיט׳ן אינטערעסירען זיך מיט יודישע כלל־פראגען?

קודם כל דארפט איהר וויסען, בערן ליגט ווייט פון באזעל בס״ה 2—3 שעה רייזע. די בערנער צייטונגען האבען תמיד געבראכט אויספיהרליכע בעשרייבונגען פון די קאנגרעסען אין באזעל, און וועט איהר מיר גלויבען? איך בין שטארק אין ספק צי זענען צעהן יודען פון בערן געפאהרען קיין באזעל צום קאנגרעס. צו א גרעסער׳ן פעסט אין באזעל אדער צו דער באזלער האנדעלס־אויסשטעלונג זענען גאנ׳ץ זיכער פיעל מעהר געקומען. מען קאן מיט בעשטימטהייט זאגען, אז דער ציוניסטען־קאנגרעס האט אויף זיי גאר קיין פעולה ניט געהאט. פאר א רוסישען יודען איז דאס געוויס שווער צו פערשטעהן. דאס איז אבער גאנ׳ץ נאטירליך. דאס רעליגיעזע יודענטהום אליין איז צו וועניג אז דער געבארענער יוד זאל באמת אומעטום זיך פיהלען אלס יוד. עס איז געוויס אמת ווען מען זאגט, אז די יודישע רעליגיאן איז אין געוויסען זין אויך נאציאנאל. דאס איז אבער נור דער פאל ביי א אמת פרומען יודען. די „איזראעליטען״ אבער, וועלכע האבען א דאנק דער אסימילאציאן דאס נאציאנאלע פון זיך אבגעטרייסעט, האבען זיך אויך די גרעסטע מיהע געגעבען ארויסצוווארפען יעדען נאציאנאלען

נעראַנקען פֿון דער יורישער רעליגיאָן. אויף דעם אופן האָבען מיר בעקומען די „לעבעדינג־טוידטע איזרעאַליטען“.

דער פֿע־שטאָרבענער מארקוס באַרוך איז דאַ געוועזען דערשטער, וועלכע־ האָט נעפּ־יפּט צו פֿערברייטען דעם ציוניזם צווישען די היימישע יודען. עס איז איהם אָבער ניט נעלונגען. אויף זיינע איינבערופֿענע פֿערזאַמלונגען איז קיינער ניט נעקומען. באַלד האָט דער יונגער בס״ה אויס 5 מיטגליעדער נעגרינדעטער „אקאדעמישער ציוניסטען פֿעראיין“ (פֿון וועלכען די רעדע וועט שפּעטער זיין) זיך גענומען צו דער ארבייט, בעקאַנט צו מאכען דעם ציוניזם אין בע־ן. מיט שווערער מיהע איז נעלונגען צו נרינדען אַ „ארטס־גרופּע“ ציוניסטען. מען האָט נעקליבען שקלים, מען האָט פֿערקויפֿט — קוים 18 באַנק־אקציעס און באַלד איז ווידער אלעס טויטגעבליעבען. פֿון צייט צו צייט בעמערקט מען וויעדער אַ מין לעבענס־פונקען, און דערנאָך ווערט ווידער טויט שטיל. די „רוסישע“ סטודענטען, וועלכע האָבען דעם פֿעראיין געגרינדעט, זענען פֿון פֿע־איין איידעל, פֿיין, אָבער דאָך דייטליך ארויסנעשטופּט געוואָרען. די שווייצער בירגער האָבען ניט געוואָלט לערנען פֿון די „רוסישע שנאָרער“. איצט עקסעסטירט דער פֿעראיין נור נאָך אויפֿ׳ן פּאַפּיע־, און ווי עס הייסט דאַרף ער באַלד אויך פֿון פּאַפּיער אויסגעמעקט ווערען.

קיין אונגליק כ׳לעבען! דער אָפֿיציעלער ציוניזם האָט תמיד שטאַלצירט מיט דעם וואַקסען פֿון אונזער בעוועגונג. אַזאַ מין וואַקסען הייסט צוריק־געהען! אַזאַ מין ציוניזם אָהן געפֿיהל, אָהן איבערציינונג, אָהן לעבען—האָט פֿאַר זיך כלל ניט קיין ווערטה און איז פֿאַר די ריכטיגע אָבשיידונג פֿון אונזערע כוחות נור שעדליך איך מיין, אַז „אויך־און־מאָדע־ציוניסטען“ גראָבען אונטער אונזער בעוועגונג, און וואָס ווייניגער עס זענען אַזעלכע, אַלץ בעסער, אַלץ געזונדטער פֿאַר אונזער בעוועגונג.

אביסיל, אָבער ניר טאקע אביסיל, טיעפֿער איז דער ציוניזם פֿון די גאַליציאַנער יודען, וועלכע האָבען אויך אַ דאַנק דעם „אקאדעמישען ציוניסטען פֿעראיין“ געגרינדעט אַ חברה פֿאַר זיך, נאָך איידער די היימישע יודען האָבען פֿון ציוניזם עפּיס געוואָלט וויסען.

דאַכט זיך, אַז פֿון גאַליציאַנער יודען, וואָס זענען דאַ צוויי מאָל אין גלות, האָט מען בעדאַרפֿט וואַרטען אַ טיעפֿען ציוניזם, אַ אמת׳ע איבערגעגעבענקייט צו דעם פֿאָלקס־אידעאַל, נאָר דאָס לעבען ווייזט אונז עפּיס אַנדערס. וואָלטען איינינע גאַליציאַנער און רוסישע סטודענטען מיט דעם גאַליציאַנער פֿעראיין ניט נעהנטער פֿערקעהרט, וואָלט אויך דער דאָזינער פֿעראיין שוין לאַנג אויפֿגעהערט צו עקסעסטירען.

וואָס לערנט אונז אַזאַ טרויריגער פֿאַקט? מיר זעהען דערפֿון, אַז ווען פֿון איין זייט זענען אונזערע „גליקליכערע“ ברידער, ד. ה. די רייכע, די פֿרייע יודען, אַזוי ווייט אַוועקגעגאַנגען פֿון יודענטהום, אַז זיי זענען ניט פֿעהיג מעהר פֿאַר אַ גרויסעס פֿאָלקס־אידעאַל זיך צו בעגייסטערן, זענען פֿון דער אַנדערער זייט אונזערע אונגליקליכערע ברידער די אייביג געקנעכטעטע אַזוי דערשלאָגען געוואָ־ען, אַז זיי זענען ניט בכח דאָס גרויסקייט און הויכקייט פֿון אונזער אידעאַל צו פֿערשטעהן. וואו מיר קעהרען און ווענדען זיך, זעהען מיר די שרעקליכע גלות־ווירקונגען פֿאַר אונז.

ווען מיר, יונגערע איבערגעבענע ציוניסטען זיין בכח נובר צו זיין די שעדליכע פּעולה פֿון דעם גלות? זענען מיר וועניגסטענס פֿעהיג קרבנות צו ברענגען? עס ווילט זיך גלייבען אַז יאָ. און נור דיעזער גלויבען קאָן אונז דעם מוטה געבען ווייטער אָהן אַ אויפֿהער אויף ביידע זייטען צו ארבייטען.

* * *

די „אליאַנס איזראַעליט“ (הבר׳ה כל ישראל חברים) האָט אין בערן ביז 18 מיטגליעדער. וועלכע צאָהלען איהר־ יעהרליך 160—170 פראַנק (אין די ערשטע יאָה־ען איבער 200 פֿ־אַנק). און ווי משונה׳דיג עס קלינגט, עס איז אָבער דאָך אַ פֿאַקט, אַז ביז איצט נאָך קענען די בערנער יודען ניט פֿערשטעהן דעם אינטערשיעד פֿון דער „אליאַנס“ און ציוניזם. דאָס איז געוויס דערפֿאַר, וויל די „אליאַנס“ האָט ביי איהר גרינדען דעם עהנליכען צוועק געהאַט ווי אַ צט דער ציוניזם.

אויך די דאָזיגע 18 מיטגליעדער זענען טוידטע מענשען, וועלכע טהוען גאָר נישט. און פֿון דעסטוועגען בעקומט די „אליאַנס“ פֿון די שווייצער יודען אָהן אַ שום פּראָפּאַגאַנדע פֿון איהר־ זייט פֿיעל מעהר געלד יעהרליך ווי דער ציוניזם מיט זיין פּ־אָפּאַגאַנדע. דאָס נאַציאָנאַליזירען פֿון דער „אליאַנס“ וועט געוויס ניצליך זיין פֿאַ־ן ציוניזם אין די מערב־אייראָפּעאישע לענדער.

(פֿאָרטזעצונג קומט).

י. וואַרטסמאַן.

יודישע שטעדט און שטעדטליך.

געלויבט איז זיין ליעבער נאָמען — איך האָב געטראָפֿען און דער יעקאַטערינאָסלאַווער צווילינג האָט געטראָפֿען! דער צווילינג האָט זיך אויפֿגעזעצט אין וויעג און נביאות געזאָגט, אַז עס וועט זיין אַ גערעטעניש, און עס איז! אויב דער רעגען וועט לאָזען בשלום אראָבנעהמען פֿון פֿעלד, וועט זיין אַ זעט — און איך האָב געזאָגט, אַז איבער דער וואָך וועט זיין אַ גערעטענייש אין ידיעות פֿון דער פּ־אָווינץ און קיין עַין־הָרָע, אַ פּאַסט — אַ מְחַיָה!

דער צווילינג איז באַלד נִפְטַר געוואָ־ען און אויפֿ׳ן צדיק׳ס בעפֿעהל האָט מען זיי בעגראָבען בִּכְבוֹד גָדוֹל; איך בין אייך מוֹחֵל דעם כּבוֹד — לאָזט מיך נאָך לעבען עטליכע יאָהר, אלע צדיקים להכעים, און נחת שעפּען פֿון יודישע שטעדט און שטעדטליך...

דערפֿאַר וועל איך אייך קודם־כּל דערצעהלען אַ מעשה פֿון אַ יונגיל מיט אַ מיידיל...

נאָר מאַכט, איך בעט אייך, נישט קיין מאוסע גרימאַסען.. ערשטענס, וועט מען אייך נישט גלויבען, צווייטענס וועט דערביי קיין. שלעכטס נישט זיין, — קיין פֿונק יצר־הרע!

עס זענען ערשטענס נאָך צו יונגע קינדער: דאָס יונגיל איז אַלט אַ יאָהר 6, דאָס מיידיל — אַ יאָהר פֿיער אין גאַנצען. און צווייטענס זענען זיי ווייט איינס פֿון צווייטען כִּמְעַט כִּרְחוֹק מִזְרָח מִמַּעֲרָב...

די קינדער זענען פֿינדעל־קינדער!

דאָס יונגיל האָט מען געהאַפּט אין בראַילאָוו, פּאָדאָליער גובערניע ביי אַ קריסטליך אַלט פּאָר פֿאָלק, וואָס האָט נישט געקענט בעווייזען, פֿון וואַנען עס קומט צו זיי אַ קינד מיט אַ לענגליכען פּנים, העלע האָהר, בלאָהע אויגען, וואָס האָט אַ יודישען פּ ע ה ל ע ר און פֿערשטעהט נאָך עטליכע ווערטער יודיש... און דאָס מיידילע מיט אַ יודיש מיילעכיל אויף שרויפֿען, האָט מען געפֿונען אין אַ וואַגאָן פֿון דריטען קלאַס אויף דער באַהן־סטאַציע חעלם — איין עִיר וָאֵם בְּיִשְׂרָאֵל מיט פֿיער רבנים: דער ״טאָמאַשאָווער״, דער ״קרילאָווער״, ר׳ בנימינ׳צע און ר׳ נטע׳לע — פֿיער אייזערנע זיילען, אויף וועלכע די חָכְמָה שטעהט... נאָר דאָס איז מַאֲמָר הַמּוּסְגָר.

מיט'ן יונגעלע אין ליובאָמיל בעשעפֿטיגט זיך דערווייל דער סורעבני־סליעדאָוואטעל; דאָס העלעמער מיידיל האָבען חעלמער גבירות איבערגעגעבען צו איין אָרימע משפחה... זיי פֿערגעסען נור צו צאָהלען... דאָס איז אָבער אַ קליינִיקייט; די אָרימע משפּחה האָט איהרע אייגענע 7 קינדער, און וואו און ווען זיעבען קינדער עסען, קען דאָס אַכטע אויך אָריינשטעקען אַ לעפֿיל...

מען שרייבט מיר אפילו ווי די העלעמער גבירות הייסען, איך וויל דאָך נישט אויסרעכענען די נעמען, טאָמיר פֿערגעס איך איינע, און דאָס איז אַ געפֿעהרליכע זאַך... אַ האָנאָראָווע שטאָדט העלם!

פֿאַר אָרימע קימפעטאָ־רינס האָבען ערשט נישט לאַנג די חעלעמער גבירות געמאַכט אַ חברה „תּוֹמְכֵי־דַלִים“; דער נאָמען איז נישט אַזוי פּאַסענדיג, נאָר וואָס שאַדט עס? הלמאי אַ ביבליאָטהעק אין ירושלים הייסט „בֵּית־נאמן“. עס האָט שוין אפילו אָנגעהויבען געלד צו פֿאַלען, מען האָט שוין צושטעלט עטליכע טעפּ רומאָשקעס, צושניטען עטליכע אַלטע געשענקטע העמדער אויף באַנדאַזשען מיט ווינדעליך... אַ גבירה האָט אַ נאַפּיל־שער געשענקט... טרעפֿט זיך אָבער איין אומגליק... עפּיס אַ חעלעמער שרייבער — איינער פֿון די העלעמער וואָנסען־דרעהער, מיט איבריגע ברילען און פּאַפּירענע קעלנער — האָט מודיע געווען דערפֿון אין „הצפירה“ און נ י ש ט א ל ע דאָמען אויסגערעכענט! צ וו י י אין גאַנצען...

וואָס קלערט איהר? די חברה איז געשטאָרבען אַ נְפָל'ע...

מְקַנא בין איך, נישט די העלעמער יולדות, חאָטש עס איז פֿאַרהאַן גרייט פֿאַר זיי אַ נאַפּיל־שער מיט עטליכע טעפּ רומאַשעקס, מיט אַלטע העמדער אויף צווייערליי געברויך, — נישט אפילו די צוויי פּינדעל־קינדער, פֿון וועלכע איך האָב פֿריהער דערצעהלט, — מקנא בין איך דעם צדיק צי דעם נביא, וואָס זיצט נאָך עַד־הַיוֹם בְּשָׁלוֹם וּבְשַׁלְוָה אין ליובאָמיל...

עס נעמט איהם נישט קיין קויל! איינער אַ בעל־הבית אַ לֵץ איז צו איהם אָריינגעקומען, פֿאָרגעשטעלט זיך פֿאַר אַ מלמד און געבעטען אויף פּרנסה, און דער נביא האָט איהם געגעבען אַ סגולה: ער זאָל טאָג ביי טאָג בּוֹדֵק זיין ביי די קינדער די ציצית, און דער בעלפֿער, אויב ער אַליין קען נישט, זאָל זיי אַלע טאָג אָריינשמייסען אַביסיל יִרְאַת־שָׁמַיִם... קהל און רב לאַכט, דער פּ־אָסטער עולם אָבער האָט, ווי־עס ווייסט זיך אויס, אַזוי וועניג צוטרויען צו קהל און צום רב, אַז ער האַלט מיט'ן „נביא“ שטאָהל און אייזען... ער זאָל זיין אַ שָׁלִיחַ מְיוּחָד פֿון די ל"ו צדיק'ים!

און ער מאַכט נישט קיין שלעכטע געשעפֿטען, דער „נביא“... עס מוז איהם ג אָ ר גוט געהען, אַז ער לאָזט זיך גאַנ'ץ אָפּט, אפילו אין די דריי וואָכען, כּלי־זמר שפּיעלען! און אַז דער רב האָט (נאַטירליך — שטילערהייט) זיך אויסגעדריקט, אַז אין די דריי וואָכען טאָר מען נישט שפּיעלען, האָט איהם דער רבי אָריינגעשיקט אַ קוויטעל, נע'חתמ'ט: „שְׁמוּאֵל דָנִיאֵל הַמְכוּנֶה „שד“ בֶּן הָרַב הַגָאוֹן וכו' מִירוּשָׁלַיִם“ אין וועלכען ער ה י י ס ט, דער רב זאָל זיך צו איהם מטריח זיין מ י ט ד י ספרים, וועט ער איהם ווייזען, אַז ער האָט אַ טעות... אין די דריי וואָכען — שרייבט ער — מ ע ג מען שפּיעלען, ווייל „אֵין הַשְׁכִינָה שׁוֹרָה מִתּוֹךְ עַצְבוּת...“

צי דער רב איז געקומען און מיטגעבריענגט דאָס פּעקיל ספרים — שרייבט מען נישט...

איך האָב מורא, אַז יאָ...

אַ רב איז קלענער פֿאַר אַ צדיק, ווייל דער „המון“ שטעלט העכער די ק ב ל ה פֿאַר דער ת ו ר ה...

און עס איז קיין וואונדער נישט... די קבלה קען צאַפּען יַ"ש פֿון דער וואַנד, על־כּל־פּנים צ ו ז אָ נ ע ן פּרנסה... און די אָ פֿ ע נ ע תּורה האָט, לא־עליכם, אַ מאוסע טבע, זי ווייסט נישט מעהר נור „לאָ“ און „לאָ“, לאָ מיט איין אלף, לאָ מיט אַ ספּאָדעק — נישט גַנְב'ע, נישט מַסֵר, נישט רַצְח'ע, אפילו אָבנאַרען לאָזט זי נישט... און פֿון וואַנען וועט זיין פּרנסה?

און אַ רב אַ תּורה־מענש איז אַ געבונדענער מענש, ווי עס איז פּסק'נען פֿון דער תּורה מוז ער! אָבער אַ פֿרייער פֿויגעל איז דער צדיק... וויל ער — לאָזט ער זיך כּלי־זמר שפּיעלען אפילו אין די ניין טעג... וויל ער — שטאַרבט איהם תּוך־כּדי־דבּור דאָס ווייב, און ער קויפֿט זיך אַ צווייטע פֿאַר 600 רובעל אָבטרעטגעלד... נאָר דאָס איז שוין נישט דער ליובאָמילער צדיק...

דאָס האָט שוין אַ ג ר ע ס ע ר ע ר צדיק געטהון, און רבנים, אפילו למדנים גרויסע, האָבען פֿאַר איהם, נישט נור דרך־ארץ — זיי קריכען איהם אונטער די נעגעל — — —

הערט אַ מעשה:

דער ביאַלער רב — אַ יוד אַ למדן, אַ גערער חסיד דאַכט זיך האָט מעביר געווען איין אַלטען שוחט, איינעם אַ ר' חיים, ווייל ער איז אַ „מְרֻתָת“ — פֿאַר עלטער ציטערן איהם די הענד...

עס קען זיין, אַז ער האָט עס ווי טהייל מיינען, צוליעב געטהון די גערער חסידים, וואָס זענען די גביריישע רעדעל־פֿיהרער אין ביאַלע, און עס קען זיין, אַז ר' חיים, טאַקי איין אַלטער יוד, איז ט אַ ק י אַ מְרֻתָת! איין אַנדערער אין זיינע יאָהרען וואָלט שוין אפשר נישט געזעהען צו שעכטען — „כִּי הַשׁוֹחֵט יְעַוֵר...“ האָט אַ גרויסער צדיק געזאָגט: שוחטים ווערען בלינד... דער עקר איז: ר' חיים'ל האָט זיך, נישט אַ וואָרט רעדענדיג, אונטערגעגעבען, וְהָעִיר ביאַלע, על־כּל־פּנים די גערער רעדעל־פֿיהר־ער — צָהֲלָה וְשָׂמֵחָה — עס האָבען זיך שוין געוויזען יונגע לייטליך מיט 1000 און מיט 1500 רובעל אָבצוקויפֿען ר' חייםלס שחיטה... ר' חיים'ל וואָלט אָבגעלעקט אַ ביינדיל, דאָס פֿלייש וואָלט אין אַנדערע מיילער אַריין... עס וואָלט גוט געווען!

מאַכט זיך אָבער אַזאַ מעשה: ויהי־היום — דער ביאַלער צדיק האָט זיך אַרויסגעלאָזט אויף דער מדינה און צוזאַמענגעקאַשפּערט אויף הוצאות און איז (מיט'ן בּני־בּית, זאָגט מען) אָוועקגעפֿאָהר־ען אין איין אויסלענדיש (ווער ווייסט, אויב נישט האַקאַטיסטיש) באָד אַריין (דער ד"ר ויצפּלייש וועט אוודאי שרייבען דערפֿון אין וואַרשויער איזראעליט)... און אויף דער צייט, ביאַלע זאָל חלילה נישט בלייבען אָהן אַ צדיק, האָט זיך אַהין אָבגעהאַפּט, אויף פֿרישע לופֿט הייסט עס, דער קאָצקער צדיק מיט'ן צווייטען ווייב...

ווייזט זיך אויס, אַז ער קען אין ביאַלע קיין פֿלייש נישט עסען! פֿון אַ פֿרעמדען חסיד'ס שחיטה עסט ער נישט, און דער איינציגער קאָצקער חסיד ר' חיים'ל שוחט איז געוואָרען אַ „מרתת“... דער רבי האָט ענמת־נפש פֿון ר' חיים'לען, די צווייטע רבּי־צין האָט ענמת־נפש, ווייל דער רבי האָט ענמת־נפש, — די פֿרישע לופֿט וועט נישט „פּועל־יוצא“ זיין... מוז געביך, דער ביאַלער רב, אַ יוד אַ למדן, נאָר — **אַ תּלמיד־**

חכם שאין בו דעה, מקיים זיין „הפה שאסר — הפה שהתיר“, און בחרפתנו לאזען אויסרופען בקהל, אז ער האט א טעות געהאט — ר׳ חייסיל איז נישט קיין „מרתת“, פון זיין שחיטה מעג מען, עס איז אפילו א מצוה צו עסען...

פונדעסטוועגען זענען נישט אלע רבנים אזוי שוואך!

אין דער פוילישער גובערניאל שטאדט שעדלעץ איז פארהאן א רב — איין עמוד ברזל! געזאגט איז געזאגט! עס זאל אפילו קומען צו פאלש מסר׳ן, צו פאלש שווערען...

איך וויים נישט ווי אזוי ער איז זיך נוהג בנוגע צו צדיקים, נאר מיט א יודישען לעהרער האט ער אויסגעפיהרט א שטיקיל, קומט איהם א מעדאיל, נאטירליך — א יודישען מעדאיל, אהן א שתי־וערב, חס־ושלום!...

די מעשה, לויט מען שרייבט, איז אזוי געוועזן.

אין שעדלעץ זיצט שוין א יאהר פינפצעהן א יודישער לעהרער און ארבייט שווער און ביטער צו דערנעהרען א ווייב מיט ניין קינדער... אזא לעהרער איז אפילו א שטיקיל חמץ אין שטאדט, נאר וואס זאל מען טהון, אז מען איז אין גלות, על פי דיני דמלכותא מוז מען לערנען רוסיש אין די חדרים. און קיין „רוסיש־גוי“ איז אונטער דער האנד נישט דא. פערבייסט מען די ליפען און מען שווייגט... דער לעהרער לערנט אפילו עטליכע ארימע קינדער, נאך 15 צו 16 שעה אין טאג ארבייט — אומזיסט, עפים האט ער מחזקות מיט די מרבי־השכלה אין פעטערסבורג, וואס זאל מען אבער טהון? אז ווי געזאגט — מען איז אין גלות...

פאלט איהם אבער איין, דעם יודישען לעה־ער, צו עפענען א „חדר־מתוקן“, ער האט נאך די העזה צו קומען צום רב, בעטען א „סווידיעטעלסטווא“ דערויף — דא האבען שוין אלע סטרונעס געפלאצט...

דער רב זאגט: לא! און עס בלייבט „לא“!

דער לעהרער (און דאס איז אפשר נישט שען, נאר — וואס טהוט נישט א יור צוליעב פרנסה) דער לעהרער בעקלאגט זיך פאר „נאטשאילסטווא“, ענטפערט דער רב, דעם נצחון צוליעב! — אז דער לעהרער איז, נישט פאר אייך געדאכט, פון יענע לייט... א געפעהרליכער מענש, ער וויל מעביר נחלה זיין אלע בעלי־בתים. נישט גראד שעדלעצער... ער וויל, חס־ושלום, עוקר מן השורש זיין דאס מלכות... און שארפט זיך דאס גאהל־מעסער אן די רצועות...

נאך א חקירה ודרישה האט זיך אפילו אויסגעוויזען, אז דער לעהרער איז נישט עובר אויף קיין איינציגען פון די פינף לאוין ביי דער בארד און האלט קיין גאהל־מעסער נישט אין שטוב; אז אפילו ווינטער, אין די גרעסטע נעכט, האט ער קיין הרהורים רעים, אפילו קיין בייזע חלומות נישט, ער הייבט בכבוד גדול דאס היטיל פאר׳ן קלענסטען פון די גרויסע... נאטשאילסטווע האט זיך גאר אין גאנצען בערוהיגט, אבער שעדלעץ נישט! עס איז אויף שעדלעצער בעלי־בתים איין מאל פאר אלע מאל איין אימה געפאלען און דער אומגליקליכער לעהרער מוז עוקר זיין פון שעדלעץ...

האט ער אבער נישט אויף הוצאות! בעט ער, מען זאל איהם בעצאהלען, וואס עס קומט איהם פאר שטונדען אין תלמוד־תורה, זאגט דער רב ווייטער: לאו! קיין גראשען נישט! און אז דער לעהרער קלאגט זיך ווייטער — קפץ ונשבע: שפרינגט אויף דער שעדלעצער רב און שווערט, אז להד״ם! עס איז גאר אין שעדלעץ קיין תלמוד־תורה נישט פארהאן!

נאר האמת נתן להגיד: אפילו דער ביאלער רב וואלט אויך אזוי לייכט נישט אבגעטרעטען.

די מעשה איז געוועזען, וואס צו הילף דעם קאצקער רבי׳ן, איז געקומען א קאצקער חסיד, א ביאלער פאדריאטשיק, א שטיקיל קרוב למלכות...

— אדער ר׳ חייסיל וועט שחט׳ען — האט ער געזאגט — אדער איך וועל בעטען דין־וחשבון, וואו עס קומט אהין קהל׳ש געלד שוין א שענע עטליכע יאהר... און נאך... און נאך זאכען...

די גערער חסידים, וואס פיהרען אין ביאלע דאס רעדיל, האבען בטבע פיינד חשבונות, נישט פאר נאטשאילסטווע, נישט פאר דער שטאדט... מאלע, וואס עס רינט דורך שיטערע פינגער... דער רב דערוויל איז נישט קיין עגזאמינירטער... פעלשען איין ענזאמען־שיין ווי ר׳ צבי אלימלך דינאווערס אייניקיל אין אונגאריש מונקאטש, פאלט איהם נישט איין, האט מען געמוזט אבטרעטען...

נאר דעם ביאלער פאדריאדטשיק בין איך אויך נישט מקנא... שווייגען וועט מען איהם נישט...

עס האט זיך שוין אפילו אנגעהויבען. אין א שענעם העלען פרייטאג, אז דער פאדריאדטשיק האט זיך גע׳טובל׳ט אין מקוה, זענען אריינגעפאלען עטליכע יונגע לייט, גערער חסידים, צונעהאפט רעם פאדריאטשיק׳ס מכנסים, אנטלאפען מיט זיי אין שטיביל און אריינגעשמיסען וויפיעל עס האט זיך געלאזט — שטיקער זענען געפלויגען!

ווי אזוי דער פאדריאטשיק איז אהיימגעגאנגען פון מקוה, שרייבט מען נישט...

נאר נישט דאס איז דער עיקר — דער עיקר איז, אז נישט אייביג איז מען פאדריאטשיק!

און נישט אייביג לעבט מען...

איך בין איהם נישט מקנא, אז די מתעסקים (סאמע גערער חסידים) וועלען זיך צו איהם נעהמען אויפ׳ן טהרה־ברעט!...

קאלט ווערט אין די ביינער.

די ביהן...

דאס נייע געזעץ וועגען ארטעלען אין רוסלאנד.

(דאס געזעץ איז בעשטעטיגט פון קייזער דעם 27־סטען מאי 1902).

1. איין ארטעל ווערט אנגערופען א חברה, וואס איז געמאכט געווארען פאר בעשטימטע ארבייטען אדער געשעפטען, וועלכע ווערען אויסגעפילט דורך די חברים אויף זייער חשבון און אויף זייער געגענזייטיגער ערבות.

2. ארטעלען ווערען געגרינדעט לויט בעזונדערע תקנות אדער לויט די געזעצען וועגען קאנטראקטען.

3. צו די ארטעלען, וואס ווערען געגרינדעט לויט בעזונדערע תקנות, ווערען אנגעווענדעט די אונטען אויסגערעכענטע פונקטען (4—27).

4. די תקנות פון די ארטעלען דארפען צוגעשטעלט ווערען אויף בעשטעטיגען דעם גובערנאטאר פון יענעם ארט, וואו די ארטעל ווערט געמאכט. די בעשטעטיגטע תקנות ווערען געדרוקט לויט זיין בעפעהל אין דער גובערניאל־צייטונג.

5. ווען דער גובערנאטאר געפינט מניעות צו בעשטעטיגען די תקנות, דארף ער וועגען דעם מודיע זיין אין משך פון איין חדש, ווינט ער האט געקראגען די תקנות, דעם פינאנץ־מיניסטער, וועלכער ניט ארויס זיין בעשלום.

6. די תקנות, וואס ווערען צוגעשטעלט אויף בעשטעטיגען, דארפען זיין אונטערגעשריבען פון די גרינדער פון ארטעל, וועלכע דארפען זיין ניט

ווענינער פֿון פֿינף מענשען, און דארפֿען אַנגעבען: 1) דעם נאָמען, דעם צוועק און דעם אָרט, וואו די אַרטעל וועט ארבייטען, און אויך דעם טערמין, אויב די ארטעל איז נעגרינדעט נור אויף א געוויסע צייט; 2) די תנאים, אויף וועלכע עס ווערען אַננענימען הכרים און לעהריוננען, זייערע רעכטע און זייערע חובות, און אויך די אָרדנונג, ווי חברים קענען אַרויסטרעטען אָדער אויסנעשלאָסען ווערען; 3) די תנאים, דער סדר און די צייט, אויף וועלכע עס ווערען אין ארטעל צונעלאָזען נעדוננענע אַרבייטער; 4) דער סדר, ווי עס קען אַרויפֿנעלענט ווערען שטראָף אויף די חברים און ווי הויך דאַרף זיין די גרעסטע שטראָף; 5) ווי גרויס דאַרף זיין די אחריות פֿון די חברים אויף דער אַרטעלס חובות, אויב די אחריות איז מיט א געוויסען שעור; 6) די צייט און די תנאים, אויף וועלכע אַרויסגעטרעטענע אדער אויסגעשלאָסענע חברים ווערט אויסנעצאָהלט דאָס געלד, וואָס זיי איז שולדיג די אַרטעל, און אויך די צייט, ווי לאַנג זיי זענען מחויב צו טראָגען די אחריות פֿאַר דער ארטעלס חובות, ווען די אחריות איז בעשטימט מעהר ווי אויף אַ יאָהר; 7) דער סדר, ווי אַזוי עס דאַרף אָבגעהיט און אויסנעגעבען ווערען דאָס נעלד פֿון אַרטעל; 8) דער סדר, ווי עס דאַרף אַריינגעטראָגען ווערען דאָס חבר־געלד און ווי עס דאַרפֿען גערעקט ווערען די היזקות פֿון אַרטעל; 9) די הנהגה פֿון אַרטעל, די רעכטע און די חובות פֿון קאָמיטעט, ווי ער ווערט אויסגעקליבען. דער סדר, ווי עס דאַרף נעפֿיהרט ווערען דער צעטיל מיט די נעמען פֿון די חברים און פֿון קאָמיטעט; דער סדר, ווי עס דאַרפֿען געפֿיהרט ווערען די אַלגעמיינע אסיפות און ווי אָפט זיי דאַרפֿען זיין; 10) דער חשבון פֿון נעלד, דער קאָנטראָל און דער סדר, ווי די ארטעל קען פֿערמאַכט ווערען; אין די תקנות פֿון ארטעל קענען אויך אַריינגעשריבען ווערען אַנדערע פונקטען ווען זיי זענען נור ניט נעגען די נעזעצען פֿון דער מלוכה.

7. דער פֿינאַנץ־מיניסטער קען אויך ארויסגעבען מוסטער־תקנות פֿאַר פֿערשידענע מינים ארטעלען.

8. אַז די תקנות זענען בעשטעטינט, דאַרף איין אלגעמיינע פֿערזאמלונג מוסר מודעה זיין, אַז די אַרטעל איז נעגרינדעט. וועגען דעם בעשלוס פֿון דער פֿערזאַמלונג דאַרף מען מודיע זיין דעם גובערנאַטאָר. און גלייך זיים דעם בעשלוס פֿון דער אלגעמיינער פֿערזאַמלונג זענען חל אויף דער אַרטעל אלע רעכטע און חובות, וועלכע עס שטעהען אויסנעשריבען אין די תקנות.

9. חברים אין אַרטעל קענען זיין אי מאַנסבילען, אי פֿרויען ניט יונגער פֿון 17 יאָהר. די צאָהל פֿון די חברים איז ניט בעגרענעצט.

10. מענשען פֿון 17 ביז 21 יאָהר קענען אויפֿגענומען ווערען אין אַרטעל לויט די תקנות, אָבער זיי טאָרען ניט טהייל נעהמען אין דער הנהגה פֿון אַרטעל.

11. דער סדר פֿון דער אַרבייט אין אַרטעל ווערט בעשטימט דורך די תקנות אָדער דורך די אַלגעמיינע אסיפה פֿון די חברים.

12. איין אַרטעל קען קויפֿען פֿערמעגען, מאַכען קאָנטראַקטען, אונטערשרייבען וועקסלען, פֿיהרען פראָצעסען. די ארטעלען איז ערלויבט צו האָבען אייגענע וואַרשטאַטען אָדער געשעפֿטען.

13. די אַרטעל ווערט נעפֿיהרט דורך די אַלגעמיינע אסיפה פֿון איהרע חברים, וועלכע קלויבט אויס פֿון זיך פֿאַר די הנהגה די נויטהיגע מענשען. אין די תקנות פֿון ארטעל קען אויך אויסנערעדט ווערען, אַז די אַלגעמיינע אסיפות פֿון די חברים זאָלען פֿערביטען ווערען אויף די אסיפות פֿון מורשים.

14. אין דער אַלגעמיינער אסיפה האָט יעדער חבר נור איין שטימע. דער חבר, וואָס קומט ניט צו דער אסיפה, קען איבערגעבען זיין שטימע איין אַנדער חבר פֿון אַרטעל אויף די תנאים, ווי עס בעשטימען די תקנות.

15. די אַלגעמיינע אסיפה ווערט געהאַלטען פֿאַר געזעצליך, ווען אויף איהר איז פֿערטרעטען ניט ווענינער ווי אַ העלפֿט חברים (פֿערזענליך אָדער דורך די איבערגעגעבענע שטימען). אַלע פֿראַגען ווערען בעשלאָסען נאָך דער איינפֿאַכער מעהרהייט פֿון שטימען. ווען עס ווערט גערעדט וועגען נייע פונקטען אין די תקנות, וועגען פֿערענדערונגען פֿון אַלטע פונקטען, וועגען אויסשליסען חברים פֿון אַרטעל, וועגען אויסשליסען חברים פֿון קאָמיטעט, איידער זייער צייט איז אויסנעגאַנגען, וועגען הלואות, וועגען פֿערמאַכען די אַרטעל, דאַרפֿען דאָן זיין אין ארטעל, פֿערזענליך אָדער דורך איבערגעגעבענע שטימען, ניט ווענינער ווי $^{2}/_{3}$ פֿון אַלע חברים; די החלטות פֿון דער אסיפה איבער די דאָזיגע פֿראַגען דאַרפֿען אַנגענומען ווערען מיט דער מעהרהייט פֿון $^{2}/_{3}$ פֿון די שטימען, וועלכע עס געפֿינען זיך אויף דער אסיפה. די תקנות קענען אויך אַריינגעהמען א חוץ די אויסגערעכענטע נאָך אַנדערע פונקטען, וועלכע דאַרפֿען בעשלאָסען ווערען אין דעם אויבען בעשריבענעם אופן.

16. דער טהייל, וואָס דער חבר דאַרף אַריינטראָגען, קען בעשטעהן פֿון געלד אָדער פֿון זאַכען, וועלכע זענען נויטהיג פֿאַר די אַרטעל.

17. דער טהייל, וועלכען די חברים דאַרפֿען אַריינטראָגען, דאַרף זיין פֿאַר אַלעמען גלייך. דער ריוח פֿון ארטעל ווערט צוטהיילט צווישען זיי לויט דער אַרבייט, וואָס יעדער האָט אָבגעטהון און לויט דעם בעשלוס פֿון דער אַלגעמיינער אסיפה.

18. די ארטעל טראָגט אויף זיך די אחריות מיט איהר גאַנצען פֿערמעגען פֿאַר אַלע איהרע חובות, פֿאַר די ריכטיגע דורכפֿיהרונג פֿון די אונטערגענומענע אַרבייטען און פֿאַר די שאָדענס, וואָס עס זענען אָנגעטהון געוואָרען אין דער ארבייט דורך די חברים פֿון אַרטעל אָדער דורך איהרע געדונגענע מענשען. דאָס געלד, וואָס די אַרטעל צאָהלט דערפֿאַר אָב, קען זי דערנאָך מאָהנען פֿון יענע מענשען, וועלכע האָבען איהר דעם שאָדען אָנגעטהון.

19. אויב דאָס פֿערמעגען פֿון ארטעל איז צו ווענינ אום צו בעצאָהלען דאָס געלד, וואָס עס קומט פֿון איהר, טראָגען די אחריות איהרע הברים, אונטער געגענזייטיגער ערבות, מיט זייער גאַנצען פֿערמעגען אָהן אַ בעשטימטען גרעניץ אָדער אין די גרעניצען, וואָס ווערען בעשטימט אין די תקנות פֿון ארטעל (56).

20. ביי דער געגענזייטינער ערבות, טראָגען די חברים פֿון ארטעל גלייכע אחריות, סיידען אין די תקנות ווערט אויסגערעדט, אַז די אחריות ווערט איינגעטהיילט ווי עס איז אנדערש. דאָס, וואָס ווערט ניט איינגעמאָהנט פֿון איינעם אָדער פֿון עטליכע חברים, ווערט צוטהיילט צווישען די איבריגע הברים, פֿון ארטעל. די חברים, וואָס האָבען איינגעצאָהלט פֿאַר אַנדערע חברים זייערע, קענען פֿון זיי דעם דאָזיגען טהייל מאָהנען צוריק.

21. א חבר, וואָס קומט אַן אין ארטעל, טראָגט אויף זיך אויך די אחריות פֿאַר אלע התחייבות'ן, וואָס די אַרטעל האָט איבערגענומען, איידער ער איז אַנגעקומען.

2-. פֿון פֿערמעגען און די קאַפּיטאַלען, וואָס געהערען דער ארטעל, קען ניט געמאָהנט ווערען פֿאַר פריוואַטע חובות פֿון איינצעלנע חברים פֿון ארטעל.

23. די רוחים, וואָס קומען אויס פֿאַר די איינצעלנע חברים פֿון אַרטעל, קענען איינגעהאַלטען ווערען פֿאַר זייערע פריוואַטע חובות נור ביים אָבהיטען פֿון די תנאים, וועלכע זענען אַנגעגעבען אין § 100 (באַנד XI, טהייל 2, 1893).

24. ווען די חברים פֿון אַרטעל פֿילען ניט אויס דאָס איבערגענומענע התחייבות, אָדער ווען זיי היטען ניט אָב די תקנות און די החלטות פֿון דער אלגעמיינער אסיפה, אָדער ווען זיי פֿיהרען זיך שלעכט אויף און אַרבייטען שלעכט, איז אַ חוץ זייערע אחריות פֿאַר די אָנגעמאַכטע היזקות, קענען זיי נאָך בעשטראָפֿט ווערען לויט דעם אופן, ווי עס איז בעשטימט אין די תקנות: איין אויסרעד, געלד־שטראָף, די אויסשליסונג פֿון ארטעל אויף אַ געוויסע צייט אָדער אין גאַנצען.

25. דעם חבר, וואָס איז אַרויסגעטרעטען אָדער אויסגעשלאָסען געוואָרען פֿון אַרטעל, ווערט ארויסגעגעבען אין אַ בעשטימטען טערמין, וועלכער דאַרף אַנגעגעבען ווערען אין די תקנות, דאָס געלד, וואָס עס קומט אויס אויף זיין טהייל. פֿון דעם דאָזיגען געלד ווערט אַראָבגערעכענט דאָס געלד, וואָס עס קומט דער אַרטעל פֿון איהם, אָדער דער בעטרעפֿענדער טהייל פֿון דעם היזק, וואָס די ארטעל האָט געהאַט. דער אַרויסגעטרעטענער אָדער אויסגעשלאָסענער חבר טראָגט נאָך פֿון דעסטוועגען אויף זיך אין משך פֿון אַ יאָהר — אויב די תקנות רעדען ניט אויס אַ לענגערע צייט

די אחריות פֿאַר די התחייבות'ן, וואס עס זענען פֿון דער אַרטעל אונטערגענומען געוואָרען איידער ער איז אַרויסגעגאַנגען פֿון אַרטעל.

26. די אַרטעל הערט אויף: 1) ווען עס לאָזט זיך אויס דער טערמין, אויף וועלכען זי איז געמאַכט געוואָרען; 2) ווען עס לאָזען זיך אויס די בעשטימטע אַרבייטען, צוליעב וועלכע זי איז געמאַכט געוואָרען; 3) לויט דעם בעשלוס פֿון דער אַלגעמיינער אסיפה פֿון די חברים; און 4) לויט דער פֿאָדערונג פֿון גובערנאַטאָר, ווען די אַרטעל היט ניט אָב איהרע תקנות אָדער ווען איהר טהיעבטס איז געגען די געזעצען.

27. ווען די אַרטעל ווערט פֿאַרמאַכט, ווערט איהר פֿערמעגען צוטהיילט צווישען איהרע חברים, אָדער עס ווערט פֿערווענדעט אויף איין אַנדער ציעל, לויט דעם אופן ווי עס איז אָנגעגעבען געוואָרען אין די תקנות, אָדער ווען דאָס איז אין די תקנות ניט אויסגערעדט געוואָרען, דאַן לויט דעם בעשלוס פֿון דער אַלגעמיינער אסיפה.

די יודישע וועלט.

געזעצען און משפטים.

— דרייפֿוסעס פּראָצעס האָט ווידער אויפֿגעוועקט אויף אַ ווײַלע דאָס אינטערעס אין פֿראַנקרייך.

דעם 28-סטען יולי האָט אַלפֿרעד דרייפֿוס געשיקט אַ בריעף צום סענאַטאָר ראַנק, אין וועלכען ער דערצעהלט, „אַז ערשט ניט לאַנג האָט גענעראַל גאַליפֿע געזאָגט זשאָזעף ריינאַק'ען: „דעם באָרדעראָ האָט געמאַכט עסטערהאַזי מיט נאָך צוויי מענשען, דרייפֿוס האָט קיינמאָל נישט געהאַט קיין עסקים מיט דייטשלאַנד, נאָר ווי איין זיכערער מענש האָט איהם דערצעהלט, איז דרייפֿוס געווען אין דיענסט ביי רוסלאַנד", דרייפֿוס בעמערקט דערויף, אַז די גאַנצע געשיכטע איז אַ ליגען, און אַז ער האָט קיינמאָל נישט געהאַט קיין עסקים ניט מיט רוסלאַנד ניט מיט דייטשלאַנד. דער בריעף איז געווען אָבגעדרוקט אין אַ צייטונג.

גאַליפֿע האָט געענטפֿערט דערויף מיט די דאָזיגע ווערטער:

„דרייפֿוס וויל אויפֿוועקען זיין משפט; איך וועל איהם נישט בעהילפֿיג זיין אין דעם.

„אונטערשרייבענדיג זיין ביטע וועגען מוחל זיין, האָט ער זיך דערמיט ערקענט פֿאַר שולדיג. דאָס איז איינס, און צווייטענס האָט די רעגירונג מודיע געווען אין פּאַרלאַמענט, אַז זי וועט זיך אונטערגעבען דעם פּסק-דין פֿון רענער געריכט, ווי ער זאָל ניט זיין".

אויף דעם בריעף פֿון גאַליפֿע האָט דרייפֿוס געענטפֿערט מיט דעם דאָזיגען בריעף:

„גאַליפֿע זאָגט, אַז אונטערשרייבענדיג די ביטע וועגען מחילה, האָב איך ערקענט מיין שולד. דער גענעראַל גאַליפֿע האָט אָבער אַ קורצען זכרון; איך האָב קיינמאָל נישט אונטערגעשריבען אַ ביטע וועגען מחילה.

„ווי האָב איך מיך געקענט ערקענען פֿאַר שולדיג אין אַ חטא, וועלכען איך האָב נישט בעגאַנגען?

„איך בעמערק אַז גאַליפֿע לייקענט דאָ נישט אָב די ווערטער, וועלכע ער האָט געזאָגט ריינאַקען, אַז דעם באָרדעראָ האָט געמאַכט עסטערהאַזי און אַז איך האָב קיינמאָל נישט געהאַט קיין עסקים מיט דייטשלאַנד.

איך מוז אויך דערמאָהנען אין אייער צייטונג די תנאים, ביי וועלכע מען האָט מיר געשענקט די שטראָף.

בעת עס איז אַרויס דער פּסק-דין פֿון רענער געריכט דעם 9-טען סעפּטעמבער 1899, האָב איך אין אָוענד אונטערגעשריבען די אַפּעלאַציע. נאָר ביי נאַכט פֿון 11-טען אויפֿ'ן 12-טען סעפּטעמבער איז מיין ברודער מאַטיע געקומען קיין רען מיט אַ בריעף פֿון קריעגסמיניסטער גאַליפֿע צום גענעראַל לוקאַ אין וועלכען ער הייסט מיין ברודער תיכף אַריינלאָזען צו מיר וועגען אַ וויכטיגען ענין.

„דעם 12-טען 6 אַזייגער אין דער פֿריה איז מיין ברודער געווען ביי מיר און מודיע געווען, אַז די רעגירונג האָט דעם 11-טען בעשלאָסען מיר מוחל צו זיין."

„ווען איך וואָלט געווען באמת שולדיג אין אַזאַ מאוס'ען חטא, וואָלט דען דער גענעראַל גאַליפֿע דער קריעגסמיניסטער און זיינע חברים, געהאַט אַ האַרץ פֿאַרצולעגען דעם פּרעזידענט 3 טאָג נאָך מיין אָבמשפּטען, אַז מען זאָל מיר מוחל זיין?

„נור צוליעב מיין אַפּעלאַציע האָט מען מיר נישט געקענט באַלד מוחל זיין.

„מיין ברודער האָט מיר אָנגעוויזען אויפֿ'ן גרויסען איינדרוק, וועלכען עס וועט מאַכען די מחילה 3 טעג נאָך דעם אומגערעכטען פּסק-דין, און צוויי־טענס אויף די אומגעזעצליכקייט פֿון דער אַפּעלאַציע, ווייל דאָס רעוויזיאָנס-געריכט קוקט נור אויף דעם, אויב עס איז אַלעס צוגעגאַנגען פֿאָרמאַלנע און וועט קיינעם נישט אויסהערען, נישט מיך, נישט די עדות. מיין ברודער האָט מיר אויך פֿאָרגעשטעלט מיין חוב פֿאַר מיין ווייב און קינדער. און באמת בין איך שוין געווען אויסגעמאַטערט דורך די פּינפֿיעהריגע פּייניגונגען און האָב געוואָלט לעבען, כדי אויסצופֿיהרען, אַז מיין משפּט זאָל ווערען דורכגעזעהען."

דערויף האָט געענטפֿערט גאַליפֿע, „אַז תגם ער האָט זיך נישט ריכטיג אויסגעדריקט אין דעם ענין וועגען מחילה, פֿון דעסטוועגען בלייבט ער ביי זיין בעשלוס צו שווייגען און נישט ווייטער אויפֿצורודערען די שׂרפֿה, וועלכע ער האָט מיט אַזוי פֿיעל מיה געהאָלפֿען לעשען."

*

קאָלאָניזאַציאָן.

— דער „יוג" איז מודיע, אַז ווייל די יודישע קאָלאָניעס אין חערסאָנער גוב' וועלען אין קומענדיגען יאהר איבערגעהן פֿון מיניסטעריום פֿון ערד-אַרבייט אין די אַלגעמיינע אַדמיניסטראַציאָן, ווילען די קאָלאָניעס שיקען אַ דעפּוטאַציע קיין פּעטערבורג, כדי צו בעטען, אַז איידער מען וועט עס טהון, זאָל מען פֿריהער ענטשיידען די פֿראַגען וועגען איינטהיילען די ערד און איינריכטען שולען אין די קאָלאָניעס. די קאָלאָניסטען האָבען מורא, אַז עס זאָל נישט געשעהען מיט זיי דאָס אייגענע, ווי מיט די באַלטער קאָלאָניעס, וועלכע האָבען פֿערלאָרען זייער ערד, בעת זיי זענען אַרויסגעטרעטען פֿון רשות פֿון מיניסטעריום פֿון ערדאַרבייט. איצט זענען די באַלטער קאָלאָניעס שטאַרק פֿעראָרימט געוואָרען, בעת די חערסאָנער און יעקאַטערינאָסלאַווער קאָלאָניעס געפֿינען זיך אין אַ גוטען צושטאַנד.

*

בילדונג.

— דער פּראָיעקט וועגען גרינדען אַ קונסט און אינדוסטרי שולע אין ווילנאַ לזכר פֿון מ. מ. אַנטאָקאָלסקי איז שטאַרק אָנגענומען געוואָרען. עס פֿיהלט זיך שוין פֿון לאַנג אַ בעדערפֿעניש צו גרינדען אַזאַ מין שולע, כדי די בעלי-מלאכות זאָלען קענען פֿערפֿיינערען זייער אַרבייט, און זיין אימשטאַנד צו קאָנקורירען מיט אויסלענדישע סחורות, וועלכע ווערען אַלע מאָל מעהר אַריינגעפֿיהרט. לויט דעם פּראָיעקט פֿון קינסטלער מ. מ. אַנטאָקאָלסקי דאַרף די קונסט- און אינדוסטרי שולע בעשטעהען פֿון די דאָזיגע אָבטהיילונגען: 1) די שולע; 2) אַ מוזעאום פֿון פּראַקטישער קונסט מיט אַ בעזונדער זאַל, אין וועלכער זאָלען זיין די אַרבייטען פֿון אַנטאָקאָלסקי און אַלעס וואָס האָט אַ שייכות צו איהם; 3) אַ ביבלאָטהעק פֿון צייכנונגען, וועלכע זענען נוגע פֿערשיעדענע פֿאַבריקאַנטען צום נוצען פֿון די בעלי-מלאכות; 4) אַ זאַל צו האַלטען פֿאַרלעזונגען וועגען קונסט און וויסענשאַפֿטען, וועלכע געהערען זיך אָן צו מלאכות; 5) אָווענד-קורסען פֿון צייכנונגען און מאָלען פֿאַר בעלי-מלאכות.

*

יודישע קהלות.

— דער „וואַרש' דנעווניק" שרייבט, אַז פֿון 2808 מענשען (1457 קריסטען און 1350 יודען), וועלכע זענען אין יאהר 1901 געשטאַנען צום פּריזיוו אין וואַרשאַ, האָט מען צוגענומען צום מיליטער-דיענסט 992 פּערזאָן, דערפֿון 354 קריסטען און 438 יודען, ד. ה. יודען האָט מען גענומען 55 פּראָצענט פֿון דער גאַנצער צאָהל, בעת צווישען דער אַלגעמיינער בעפֿעלקערונג איז פֿאַרהאַן נור $1/3$ יודען. די „אומגערעכטיגקייט" — בעמערקט דער „וואַרש' דנעוווניק" — אויף וועלכע די יודישע צייטונגען זענען אַזוי בעז, קומט דערפֿון וואָס קריסטען לגאַטניקעס איז געווען 478 און יודען נישט מעהר ווי 46. וואָס יודען האָבען אַזוי וועניג לגאָטעס זענען שולדיג די „יודישע שווינדלען" אין די „מעטריקעס".

מיט די ווערטער „יודישע שווינדלען אין די מעטריקעס" מיינט דער „וואַרש' דנעוווניק" דאָס, וואָס די יודען פֿערשרייבען די קינדער מיט אַ טאָג אָדער צוויי שפּעטער נאָכ'ן טערמין, צוליעב וואָס די יודען פֿערלירען זייערע לגאָטעס אין מיליטערדיענסט. נאָר אין דעם זענען על פּי רוב נישט שולדיג די יודען, ווייל די יונגליך בעקומען די נעמען ערשט אויפֿ'ן ברית, ד. ה. אין דעם אַכטען טאָג פֿון טערמין, און אַ חוץ דעם האָט שוין דער סענאַט אויך ערקלערט, אַז דאָס פֿערשפּעטיגען אין איינשרייבען אויף עטליכע טעג קען נישט דיענען אַלס סבה צו צונעהמען פֿון די קינדער זייערע לגאָטעס אין מיליטער-דיענסט.

*

עמיגראַציע.

— די רוסישע עמיגראַנטען, וועלכע פֿאָהרען קיין דרום-אַפֿריקאַ, ווערט געמאַכט גרויסע שוועריגקייטען. ווי דער לאָנדאָנער „הדגל" איז מודיע, האָט מען פֿערהאַלטען אין לאָנדאָן 1500 יודישע עמיגראַנטען, וועלכע פֿאָהרענדיג קיין דרום-אַפֿריקאַ האָבען זיך נישט פֿערזאָרגט מיט בעזונדערע ערלויבנישען פֿון דער ענגלישער רעגירונג. זיי דרעהען זיך אַרום אין לאָנדאָן, אָהן מיטלען צום לעבען און קענען נישט פֿאָהרען ווייטער.

*

חברות.

— דעם 14-טען אווגוסט איז געוועזן די אסיפה פון דער חברה „אחיעזר" אין ווארשא, נאך דעם ווי זי איז געווארען געשטערט ביים ערשטען מאל מיט איינינע מאנאטען צוריק.

צו דער אסיפה זענען געקומען בערך 300 חברים.

אלס פארזיצענדער פון דער אסיפה איז אויסגעקליבען געווארען איינשטימיג ה' הימעלפארב.

נאכדעם ווי עס איז פארגעלייענט געווארען דער דין-וחשבון פון אבגעלאפענעם יאהר האט ה' דר. גאטליעב געהאלטען א רעדע, אין וועלכער ער האט אנגעוויזען אויפ'ן וואקסען פון דער יונגער חברה, וואס האט פאריגעס יאהר געהאט 119 חברים און היינטיגעס יאהר 1100. די הכנסה בעטרעפט 4400 רובעל און די הוצאה 2808 ר', שטיצען זענען געגעבען געווארען 79 מענשען, פון 1 ביז 50 רובעל.

דאס ביורא צו שאפען ארבייט האט זעהר פיעל געטהון. א פיערט חלק פון די, וועלכע האבען געזוכט שטעלען, האבען זיי בעקומען מיט דער הילף פון ביורא, מיט א געהאלט פון 240 ביז 2000 יעהרליך.

דער קאמיטעט האט אויך נישט פערגעסען אן ארימע, וועלכע דארפען אומזיסטיגע מעדיציניש הילף.

בעזונדערס האט פיעל אויפגעטהון די אבטהיילונג „ע ז ר ת - י ת ו מ י ם". איצט האלט די חברה אונטער איהר שוץ 180 יתומים, 160 יונגליך און 20 מיידליך, אין אלטער פון 7 ביז 15 יאהר, און פערזארגט זיי מיט עסען, קליידונג, לעהרער און שול-ביכער.

ה' ב ע ר ק מ א ן, דער מיטגליעד פון קאמיטעט „עזרת-יתומים", האט געבעטען די פערוואלטונג, אז זי זאל זיך סטארען וועגען עפענען אווענד-קורסען פאר די יתומים, וועלכע געפינען זיך אונטער דעם שוץ פון דער חברה. די פערוואלטונג האט צוגעזאגט צו פערנעהמען זיך מיט דער זאך.

עס איז אויך אנגענומען געווארען דער פארשלאג פון דר. הינדעס: עפענען איין קאמיטעט, וועלכער זאל זיך פערנעהמען מיט איינריכטונג פון פערוויילונגען און פארלעזונגען, כדי צו פערמעהרען די הכנסה פון דער חברה.

עס איז פארגעלעגט געווארען א סמיעטע אויף 1902. הכנסה פון די מיטגליעדער „אחיעזר" איז צו רעכנען 5000 ר', פון די מיטגליעדער „עזרת-יתומים" 5000 ר' און פון קאנצערט 1000 ר'. די אסיפה האט בעשמימט, אז פון דער הכנסה זאל מען אויסגעבען נור 75 פראצענט און דעם רעשט זאל מען לאזען אויפ'ן צווייטען יאהר.

די גאנצע צייט פון דער אסיפה איז געוועזן די בעסטע ארדנונג.

*

ציוניסטישע נייעס.

— ש ק ל י ם. פון רוסישען פינאנץ-צענטר שרייבט מען אונז: פון דעם 1-טען יולי 1901 ביז דעם 1-טען יולי 1902 איז אנגעקומען אין פינאנץ-צענטר שקלים-געלד פאר דאס 5-טע יאהר נישט מעהר ווי 18,088 רובעל מיט 57 קאפיקעס.

די סומע איז זעהר קליין, אבער זי בעווייזט נור, אז די פעראיינען שיקען ניט דאס געלד אין דער צייט, ווייל אין דערזעלבער צייט איז אריינגעשיקט געווארען 14,141 רובעל מיט 8 קאפיקעס שקלים-געלד פאר דאס פיערטע יאהר, און נאך איצט קומט נאך אלץ ווייטער אן שקל-געלד פאר דאס פיערטע יאהר.

צוזאמענרעכענענדיג דאס גאנצע געלד, וועלכעס איז אנגעקומען פאר דאס פיערטע יאהר, זעהען מיר, אז ביז ענדע פון פיערטען יאהר איז געזאמעלט געווארען 21,984,74 ר' און נאכ'ן טערמין 14,141,08 ר', ד. ה. $^{1}/_{3}$ געלד איז אנגעקומען נאכ'ן טערמין.

אין פערגלייך מיט די פריהערדיגע יאהרען פערגרעסערט זיך דאס זאמלען פון שקל-געלד: אין ערשטען יאהר איז געזאמעלט געווארען 18,852,53; אין צווייטען — 32,318,05 ר'; אין דריטען — 34,787,53 ר' און אין פיערטען — 36,125,82 ר'.

פון ערשטען אויגוסט וועט מען אנהויבען שיקען די פעראיינען נייע שקלים-ביכליך, אבער יידער עס וועט נישט ווערען אבגעשיקט דער חשבון פון פריהער, וועט מען נישט שיקען קיין נייע ביכליך.

— אין פיליפאפעל וועט דעם 18,17 און 19-טען אויגוסט זיין די אסיפה-כללית פון די באלגארישע ציוניסטען. פון די רעפעראטען, וועלכע עס וועלען געהאלטען ווערען, רופען מיר אן דעם רעפעראט פון דר. עהרענפרייז: „די העברעאישע שפראך און ליטעראטור", און דער רעפעראט פון רימאלאווסקי: „די סטאטיסטיק פון די באלגארישע יודען".

*

פערשידענעס.

— צום קאנגרעס, וועלכען בערנאר לאזאר רופט צונויף צו פראטעסטירען געגען די רומענישע רעגירונג פאר איהר רודפ'ן די יודען, זאגען צו צו קומען פיעל גרויסע פאליטיקער און שריפטשטעלער. טהייל צו נעהמען אין פראטעסט האבען שוין צוגעזאגט דער סענאטאר טראריע, דער פריהערדיגער יוסטיץ-מיניסטער אין פראנקרייך; פראנסוא, דער רעדאקטאר פון דער בעריהמטער פראנצויזישער צייטונג „די צייט", זשארעס, דער פיהרער פון די פראנצויזישע סאציאליסטען; דער בעריהמטער שריפטשטעלער עמיל זאלא און פיעל אנדערע.

ווייבערשער שרעק.

(ערצעהלונג).

(ענדע)

אויסער איהר שרעק פאר'ן מאן, האט זי געליטען שבת אין שוהל ביי'ן דאווענען און איבערהויפט ביי די „תחינות". מילא די תחינה ביי'ן „אויסנעהמען" האט זי שוין געקענט אויסווייניג; אז עס פלעגט אבער קומען א „שבת מברכים" און מען פלעגט דארפען לייענען די תחינה פאר ראש-חדש בענטשען, פלעגט זי מיט קנאה קוקען אויף די ווייבליך אין איהרע יאהרען, וואס זיטצען, ווי די שררתות מיט די תחינות אין די הענד און לייענען ווי א וואסער און וויינען. זי פלעגט דאן די תחינה צוטראגען, וואס נעהענטער צו די אויגען, בעמיהען זיך ניט צו וויינען (האטש, מישטיינס נעזאגט, וואס פאר א טעם א תחינה האט אהן טרעהרען — אלץ איינס ווי א התונה אהן כלי-זמר...), נאר דאס האט איהר וועניג געהאלפען: די אותיות פלעגען זיך ווי צוזאמענגיסען און זי פלעגט קוים א ווארט דערזעהן, אויסער די גרעסערע ווערטער, וואס שטעהען פון אנהויב ביי יעדער „רבונו של עולם". נאר די גרעסערע ווערטער זענען לשון-קדש, זיי זענען טאקי מעהר הייליג, די מצוה וואס מען האט פון זיי איז נאך אפשר אויף יענער וועלט גרעסער, דאך זענען זיי איהר עפיס פרעמד, זי פערשטעהט זיי ניט... איהרע ווערטערליך וואס זענען געדרוקט מיט קליינע אותיות'ליך, ווי פערערליך, וועלכע רעדען צו איהר הארצען און זענען איהר אזוי נאהענט און ליעב, — אט די אותיות'ליך ווילען איהר מעהר ניט דיענען, ווי זיי וואלטען ברוגז אויף איהר געווארען, און ווי זי הויבט זיי אן צו „זאגען" הויבען זיי אן צו שפרינגען און בעהאלטען זיך אונטער א שווארצען שלייער...

— מיט וואס האב איך אזוי פערזינדיגט ביי דיר, רבונו של עולם? — וויינט חייענע אין דער שטיל, זיצענדיג אין שוהל ביי דער תחינה — וואס האסטו מיר אזוי פריה געשטראפט, טאטע זיסער!...

און שבת ביי'ן טאג איז איהר איינציגער פערגעניגען און טרייסט, וואס זי פלעגט געניסען פון „טייטש-חומש", אויך אבגענומען געווארען. זי פלעגט אפילו אבזיטצען ביי איהם די זעלבע צייט, וואס אלע מאל, זי האט מורא געהאט, אז לייבע זאל ניט א חשד ווארפען אויף איהרע אויגען, אויב זי וועט נאר ניט לייענען. נאר אנשטאט, וואס אלע מאל פלעגט זי לייענען און וויינען צוזאמען, פלעגט זי היינט וויינען אליין אויף איהר פריהצייטיגען וועלקען, און לייבע פלעגט ניט איינמאל ברומען, צוכענדיג זיך פון שלאף נאכ'ן שבת'דיגען טשאלענט:

— וואס האט זי זיך דארטען צוויאכמערט, מיין „צדקניות?"...

— „אלטע יודינע! פלענט ה'יענען אבקלינגען אין די אויערען און זי פלעגט שטילער ווערען...

איהר „פעהלער" האט זי איינמאל אין שוהל שבת פערטרויט דער „רביצין" איין יודענע, וואס האט אויסגעזעהן געעלטערט פאר דער צייט, מיט א געקנייטשט פנים, מיט שווארצע גוטע אויגען, וועלכע האבען פרום און טרויריג געקוקט, אונטער די שפאקולען, וואס זי האט געטראגען ביי די תחינות, ווי זיי וואלטען אויסגעדריקט עפיס א בענגשאפט, א ציהעניש צו אנדערע וועלטען.

— וואס טהוט מען רביצין? האט זיך חייענע געווענדט צו איהר בשעת „קריאת התורה“. — איך זעה שוין ניט ווי צו לייענען.

— איז וואס, מיין טאָכטער, — האט זי די רבי׳צין געטרייסט — קויף א פאר שפאקולען, ווי מיינע...

חייענע האט אַ ציטער געטהון.

— עס קאָסט סך הכל אַ גולדען און עס עפֿענען זיך די אויגען! — האט די רבי׳צין ווייטער געזאָגט, בעמערקענדיג חייענעס פֿערלעגענהייט.

— איך בין, רבי׳צין, ערשט אכט און דרייסיג יאהר אַלט! — האט חייענע שוואַך ארויסגערעדט — איך שעם מיך...

— איך גלויב דיר, מיין טאכטער, איך האב מיך אמאָל אויך געשעמט... נאר וואס זאג איך אַמאל? ערשט צוויי יאהר, אַז איך טראג זיי... אודאי שעמט מען זיך לכתחילה, וואס זאָל מען אבער טהון? — מעסט אָן אויף טשיקאוועסט מיינע שפאקולען, דאַכט זיך, זיי ווען זיין גוט אויף דיר.

און די רבי׳צין האט אַראבגענומען פֿאר איהר שמאלען נאז די שפאקולען, און האט מיט א ליעבליכען שמייכעל אַנגעטהון זיי אויף חייענעס נאז...

חייענען האבען זיך געביטען די פֿאַרבען, דאָ איז זי רויט און דאָ בלייך געוואָרען, ווי עס טרעפֿט מיט א יונג־מיידיל, ווען זי מעסט אָן א מאָל אַ מאנסבילשע היטיל...

— נו, פריוו אין זיי אביסעלע לייענען דאָ אין מיין תחינה.

די רבי׳צין האט איהר אונטערגעטראָגען די תחינה און חייענע האט מיט אַ קלאַפענדען האַרצען אַריינגעקוקט.

— נו? האָט די רבי׳צין געפרעגט, ווי א דאָקטאָר — זעהסט?

— שייך, איך זעה! האט חייענע געענטפערט פֿרעהליך. עס איז מיר ליכטיג אין די אויגען געוואָרען, פונקט ווי א חדש נאָך דער חתונה...

„רבונו של עולם — האט חייענע אָנגעהויבען לייענען — הערר פֿון אַלע וועלטען, דערפֿיל דאָס בעגעהר פֿון מיין הארץ צו גוטען און טהו אויסציהען מיין רצון און טהו געבען מיין געבעט און דיין שכינה זאָל אויף אונז טהון רוהען און מאַך ציינען אויף אונז איין געמיטהה פֿון קלוגהייט און פֿערשטאַנד און עס זאָל מקוים ווערען אויף אונז דער פסוק: וְנָחָה עָלָיו און עס וועט אויף איהם רוהען א געמיטהה פֿון גאָט און אַ געמיטהה פֿון חכמה“...

— דאָ לייענסטו אַלע שבת — ביזטו געניט — האָט די רבי׳צין איבערגעשלאָגען, פֿון דאַנען איז נאָך קיין ראיה ניט, אז דו זעהסט אין די שפאקולען, נאַ לייען אָט דאָ אין דער תחינה — עס איז א שפּאָגעל נייע תחינה דו האסט זי נאָך קיינמאל ניט געהאַט.

די רבי׳צין האט פֿערריכ׳ט אויף חייענעס נאָז די שפאקולען, נעבאכט איהר אַ בעמערקונג, אַז מען דארף זיי טראָגען העכער, חייענע האט קרענקליך אַ שמייכעל געטהון און האט זיך אָנגעהויבען לאָזען עקזאמענירען אין דער שפּאָגעל נייער תחינה:

„רבונו של עולם, הערר פֿון אַלע וועלטען, וואָס דו ביזט דער בעשעפֿער פֿון מענשען און האסט איהם בעשאַפֿען אַ גוף מיט אַ נשמה דער גוף איז עפר מן אדמה...

— שטויב פֿון דער ערד... — האט די רבי׳צין אונטערגע־טאפט, ווי אַ דארשטיגער האפט די קוואַרט פֿון א צווייטענס האַנד, ווען יענער האַלט אין טרינקען...

„שטויב פֿון דער ערד — האט חייענע פֿאַ־נעזעצט, אַריינגע־הענדיג אַלץ מעהר אין אַ טרויריגען תחינה־ניגון — און די נשמה איז גענומען געוואָ־ען פֿון אונטער דיין הייליגען כסא הכבוד און ווען דער מענש שטאַרבט שיידען זיי זיך פֿערנאַנדער, יעדערער געהט אוועק צו זיין אָרט, דעם גוף לעגט מען אריין אין קבר...“

— וואס דען! — האט די רביצין איבערגעשלאָגען — אודאי אין קבר! מען האַלט נישט דעם זינדיגען גוף...

„דעם גוף לעגט מען אַריין אין קבר און ער ווערט פֿערפֿוילט און ער ווערט אומגעקעהרט צו דער ערד...“

— נו, גענוג! — האָט די רביצין איבערגעשלאָגען. — זעהסטו, היינט ווי אַזוי דו לייענסט אין שפאַקולען!

— שייך, איך זעה, ממש ווי ניי געבוירען, — האט חייענע זיך ענטציקט — ווי אַ חדש נאָך דער חתונה.

— אָט וועסטו קויפֿען, אם ירצה השם, נאָך שבת אפאָר שפּאַ־קולען, וועלען זיך עפֿענען דיינע אויגען.

חייענע האט זיך טרויריג פֿערטראַכט. פֿיהלענדיג אויף דער נאָז די שפּאַקולען, האט זיך איהר געדאַכט, אַז זי זעהט אויס אַלט און מאוס... און איהר האט זיך פֿאַרגעשטעלט, ווי זי זיצט שבת ביי׳ן טאָג, ביי׳ן טייטש־חומש, — די שפאקולען אויף דער נאָז און לייענט. לייבע שטעהט אויף פֿון שלאָף, געהט צו צום טיש, קרימט זיך בייז קוקענדיג אויף איהר און מורמעלט:

— אַלטע באָבע!

זי וועט זיך ניט קענען איינהאַלטען: „דיר ניט געפעלען!“ — וועט זי איהם ענטפֿערן — קענסט מיך גט׳ן, אַז דו ווילסט...

— חאַטש מאָרגען! וועט זיך לייבע אָנחאַפּען מיט שמחה.

און לייבע וועט האַלטען וואָרט, וועט זי שלעפּען צום רב אויף מאָרגען און וועט איהר אין אַ האַלבע שעה אָבּ־גט׳ן (וויפֿיעל גדויערט עס דען?...) קיין כתובה וועט ער איהר ניט געבען — ער האט ניט, וועט זי אייף מאָרגען נאָכ׳ן גט ווערען אַזאַ אונגליקליכע, ווי האַשה די „ענונה“ וואָס דער מאָן האט זי אָוועקגעוואָרפֿען, און זי געהט אום אין אַלע בעל־בתי׳שע הייזער און בעט מיט טרעהרען, מען זאָל איהר געבען גרעט וואַשען, גענז פֿליקען, דייזשעס קנעטען...

חייענען האט אָנגעהויבען צו שוידערן. זי האט אַריינגעקוקט דורך די „פֿענסטערליך“ אין מאַנסבילשע שוהל. לייבע איז געשטאַנען נעבען זיין „שטאָדט“, דעם טלית פֿערוואָרפֿען פֿראַנטיש איבער די אַקסלען, האט גענלעט צופֿריעדען דאָס קליין — שוואַרץ בערדיל און האט ווי גע־שמייכעלט...

— נאָך גאָר אַ יונגער מאַן — האט זי קוקענדיג אויף איהם גע־טראַכט — ער וועט נאָך נעהמען אַ מיידיל...

רער געדאַנק האט איהר אַ קלאַפּ געגעבען... זי האט געשווינד, ווי עס וואָלט אַ דונער געטהון, זיך אַבגערוקט פֿון די „פֿענסטערליך“.

— נאַט אייך די שפאקולען! — האט זי זיך געווענדט צו דער רביצין און אַ־אַבגעריסען געשווינד פֿון נאָז די שפאקולען, ווי זי וואָלט זיך געוואָלט ראַטעווען פֿון אַ גרויסער סכנה, וואָס איהר שטעהט פֿאַר...

— נו, וועסט, אם ירצה השם, קויפֿען שפאקולען מאָרגען, האַ? — האָט די רביצין בעזאָרגט געפֿ־ענט.

— ניין, רביצין! עס וועט איבערגעהן... האט חייענע געשטאַמעלט פאַר שרעק—איך בין ערשט אלט 38 יאָהר, עס איז נאָך פריה... „שיינער“ זעהט נאָך גאַנץ גוט... איך וועל ביי אַ דאָקטאָר אַ פרעג טהון... מען זאָגט, עס איז פאַרהאַן צו אויגען אזא וואַסער... עס ווילט זיך, טהייערע רביצין, ניט ווערען יונגערהייט קיין באָבע, עס ווילט זיך ניט...

חייענע האט זיך אָבגעהאַקט, ווי זי וואָלט אַ גרויסע נאַרישקייט אַרויסגערעדט.

די רביצין האָט אויף איהר אויסגעשטעלט די אויגען, געשאָקעלט מיט'ן קאָפ און געזיפצט:

— אוי, זינדיגע ווייבער!

אברהם רייזען.

טעכנישע אנטווארטען.

נו' 832ע:

א) א גוטע צוזאַמענזעטצונג, וואָס נעמט אַרויס כל־מיני פלעקען פון אלע שטאָפען, מאכט מען אזוי: אַ ריינע פלאש גיסט מען אן האלב מיט הייסען וואסער און מע צולאָזט אין דעם וואַסער אַ פונט ווייסע זייף. דערנאָך גיט מען צו אַ $\frac{1}{4}$ פונט נאַשאַטירני ספירט, מע דערפילט די פלאַש מיט וואסער ביז בערך דריי פערטיל, מע דערגיסט מיט בענזין פול און מע שאָקעלט גוט דורך. פון דער דאָזיגער מישונג נעמט מען אראָב אַ פולע טהיי־לעפיל און מע צומישט דאָס בעזונדער אין א פערטיל פלאַש מיט עטוואָס בענזין. נאָך דעם, אז עס איז גוט דורכגעמישט, פילט מען דאָס פלעשיל פול מיט בענזין, שאקעלט גוט דורך און די צוזאַמענזעצונג איז פארטיג. די דאָזיגע צוזאַמענזעצונג הייסט בענזין — זשעלאַטין און מע נעמט מיט איהר אַרויס אלע פלעקען פון כל־מיני שטאָפען. דערביי ווערען ניט בעריהרט אפילו די איידעלסטע פארבען אויף די שטאָפען. מיט אַביסיל פון דער דאָזיגער צוזאַמענזעצונג צומישט אין וואַרימען וואַסער קאָן מען גוט וואשען זיידענע שטאָפען און די פאַרבען זאלען ניט אָבקריכען. — ב) בכדי וועש זאָל אַרויס גוט, ריין און ווייס, מהוט מען אריין סאדאַ אָדער לויג. אויך דורך קעראַסין ווערט וועש ריין. אין דעם פאַל צומישט מען גוט אין אַ שיסעל $1\frac{1}{2}$ פונט פראָסטע אָנגעשאָבענע זייף מיט א לעפיל קעראָסין און מיט 2 גלאָז הייסען וואַסער. צומישען מוז מען גוט דורך און דורך, דער קעראָסין זאָל זיך ענג פערמישען מיט דער זייף און מע זאָל ניט זעהן זיינע טראָפען. דאָס געמיש גיסט מען אריין אין אַ עמער וואַסער. דאס שמוציגע גרעט ליינט מען אַריין אין קעסיל, מע גיסט אַריין דעם עמער מיט דעם געמיש און מע קאָכט אויף דער פליטע א שעה 2—3. נאָך דעם בלייבט איבער דורכצושווענקען דאָס גרעט אין ריינעם וואַסער. שטארק שמוציגעס גרעט לאָזט זיך אויף דעם אופן ניט גוט אויסרייניגען, אָבער פאַר קינדערשע וועש איז דאָס זעהר גוט. —

חברת „אחיאסף“

מברכת בברכת „מז"ט!“ את סופרה ועוזרה הנאמן הרה"ח

מר שאול פינחס ראבינאוויץ (ישפ"ר)

לחתונת בנו בחמשה עשר באב בווילנא, ולכבודו היא מרימה „שלשה שלשה אכסמפלרים מספריו „מוצאי גולה“, ר' יו"ט ליפמאן צונץ“, ו„זכריה פראַנקעל“, אשר הוציאה, קודש לבית אוצר הספרים „מדרש אברבנאל“ אשר בירושלים.

נ ד ב ו ת.

(דורך דער אדמיניסטראציאָן „דער יוד“ קראקוי).

פיר דעם יודישען נאַציאָנאַלפאָנד:

ק', ר'.

בברכת ציון אנחנו מברכים את ידידנו החביב מר שפ"ר ליום חתונת בנו, ולזכרון נדבנו לאוצר הלאומי ארבעה רו"כ.

דובער סטאווסקי, אליעזר קאפלאן ח"נ. גינצבורג. י"א אלישוב. 4 —

ה' אלכסנדר ז' כהן בברכו את ידידו הסופר במר שפ"ר לחתונת בנו ואת ידידו ש"ב מר שלמה וויינשטיין לחתונתו נדב 50 —

ד"ר י. לוריא מברך את הסופר מר שפ"ר לחתונת בנו 50 —

ה' מ. סטאווסקי מברך את ידידו מר שפ"ר לחתונת בנו 50 —

לזכרון נשמת הר' נחמן בר' יוסף הכהן ז"ל בקארנעשטי נאסף ע"י היו"ר באגודת הציונים מר אברהם כהן וה"ה קויפמאן ומעגריש מאת בניו של המת: הנוך, לוי יצחק, שלמה, אברהם, צבי יואל, פייוויל ויעקב ומאשת המנוח מכ"א 1 רו"כ; מב"א י"א כהן, ונכדיו מאיר הינדא ושמאי מכ"א 50 ק'. 10 —

ע"י מר שבתי סאלימאן נאסף בין הקרואים על סעודת ב"מ אצל ה' זילבערשטיין 3 —

ע"י מר לייביש פינקעל נאסף על סעודת ב"מ אצל ה' אהרן קשאנזער בקוטאאים 6 —

ה' ש. קארמאן לובלין מברך את העלמה שרה שלאָסבערג לחתונתה 40 —

ע"י חברי „תפארת ציון“ נאסף בליל תשעה באב 3 33

28 23

ה' ד"ר ש. וואהרהאפטיג ביעליטץ (שטאַט א טעלעגראַם צו דער חתונה פון ד"ר פלעסנער) 1 קר; ה' ש. בודר אַרצקי ורעיתו בדראהאביטש (בברכת מז"ט לה' בן־ציון בערכין ולה' יעקב סקוטשינסקי) 2 קר; ה' בעקמאַן קראקוי 92 ה; ס"ה 3,92 קראָנען.

בס"ה 562,55 ר'; 32,07 קראָנען; 57,99 פראנק.

Verlag „Achiasaf“. Verantwortlicher Redacteur M. Berkowicz. Herausgeber u. Buchdrucker Josef Fischer, Krakau

אין אמעריקא איז צו אבאָנירען דעם „יוד" אין „די יודישע פֿאמיליע" אויך אללע אויסגאבען אחיאסף'ס
ביי: **S. Kantorowitz New-Jork 4 Rutgerstr. 4**

כרטיסי־הפוסט עם ציורים

יודישע אנזיכטס־קארטען.

Еврейскiе иллюстр. открытые письма

Pocztówki żydowskie ilustrowane

Jüdische Ansichtskarten

קונסטפאלל אויסגעפיהרט

אין זעהר גראסען אויסוואהל

מיט דער פֿירמא **פערלאג אחיאסף ווארשא.**

איז אננעקומען אונד ווערט פֿערקויפֿט אין „אחיאסף'ס"

בוכהאנדלונגען אין ווארשא: טווארדא נ' 6

נאלעווקי איוואנאָוו'ס באזאר.

פרייז פער קארטע 7 קאפ. פיר 10 שטיק 70 קאפ.,

פֿריי פארטא.

בוכהענדלער און ווידערפֿערקויפֿער בעקומען ראבאט

דאביי איין זעהר גרויסער אסארטימענט פֿון

אנזיכטסקארטען, בילדער גרויסע און קליינע פֿון דעם

קונסטפערלאג „פעניקס" אין בערלין

וועלכענס אויסליפֿערונגסלאגער פֿיר גאנץ רוסלאנד

איז ביי **פערלאג „אחיאסף".**

MARGULIES i TUGENDREICH

Warszawa, Chłodna Nr. 2.

(Маргулисъ и Тугендрейхъ, Варшава, Холодная 2)

הויפטלאגער דער אנילין־פארבענפאבריק

שניעכאווסקי און הארדליצקא

אין זגיערז

עמפפיהלט:

א נ י ל י נ פֿ א ר ב ע ן דירעקטציהענד אויף בוימוואללע, האלבוואללע, וואללע אונד זיידע אין דערזעלבען קוואליטעט ווי אויסלאנדישע פֿארבען, זעהר קאנצענטרירט. 588

פערקויף אנגרא אונד דעטאיל.

אידישע קאלאניאל באנק אקציען־קלוב

הויפט־קאנטאר: ביליטער בילדינגס, ל א נ ד א ן איסט־סיט,

Jewish Colonial Trust Share Club Head-office: Billiter Buildings, L o n d o n E C.

אלע אנפֿראגען וועגען געזעצע, רעגעלען און אנדערע פרטים צו אדרעסירען אויף אויבינע אדרעסע. 592

שפיגעל־פאבריק

ל. אידעלזאָהן, ווארשא

ביעליאנסקא נ' 1

עמפפֿעהלט זיין גראָססעס לאגער פֿאָן ש פ י ג ע ל, ש פ י ג ע ל־ ג ל א ס, ט ר ו י מ א ס אין דעטאיל אונד ענגרא. 466

איזראעליטישע רעאל אונד האנדעלסשוהלע נעבסט פענסיאנאט צו פפינגשטאדט ביי דארמשטאדט.

די שילער (פאן 8 ביז 15 יאהרען) ערהאלטען גרינדליכע וויסענשאפֿטליכע אויסבילדונג אונד רעליגיעזע ערציהונג. בעסטע רעפֿערענצען ביי הערפֿארראגענדען מאננערן דעם אין־אונד־אויסלאנדעס, זאוויע ביי פֿריהערען שילערן, די זיך אין אנגעזעהענען שטעללונגען בעפֿינדען.

505 געהערעם דורך **דירעקטאר ד"ר בארנאס.**

✿ ЛЕЧЕБНИЦА — LECZNICA ✿

ווארשא, מוראנאווסקא 3

אין דער ניי געעפנעטער היילאנשטאלט (ווארשא מוראנאווסקא 3) ווערען טעגליך אנגענומען קראנקע דורך פערשיעדענע דאקטוירים — ספעציאליסטען:

דר. אפענהיים — פֿאר האלז־נאזע און אהרענקראנקהייטען
דר. ביחאווסקי — פֿאר אינערליכע און נערווענקראנקהייטען
דר. סאלאווייציק — פֿאר חירורגישע קראנקהייטען
דר. סטערלינג — פֿאר הויט און געשלעכטסקראנקהייטען
דר. ז. ענדעלמאן — פֿאר פֿרויענקראנקהייטען
דר. ל. ענדעלמאן } פֿאר אויגען־קראנקהייטען
דר. פיינשטיין }
דר. פאליקיער — פֿאר קינדער קראנקהייטען
דר. רובין — פֿאר מאגען־ און דארמקראנקהייטען.

פרייז **30** קאפ. 586

!!! Вниманiю Дамъ !!!

МАГАЗИНЪ МОДНЫХЪ ЖУРНАЛОВЪ

и выкроекъ Подписка продажа и высылка отдѣльн. нумерами. Полученъ свѣжiй транспортъ разныхъ понорамъ и альбомовъ модъ верхн. и нижн. вещей на зимнiй сезонъ. На складѣ имѣется большой выборъ разныхъ манекеновъ.

485 *Я. А. ПОЖАРИКЪ, ВАРШАВА, ДОЛГАЯ 43.*